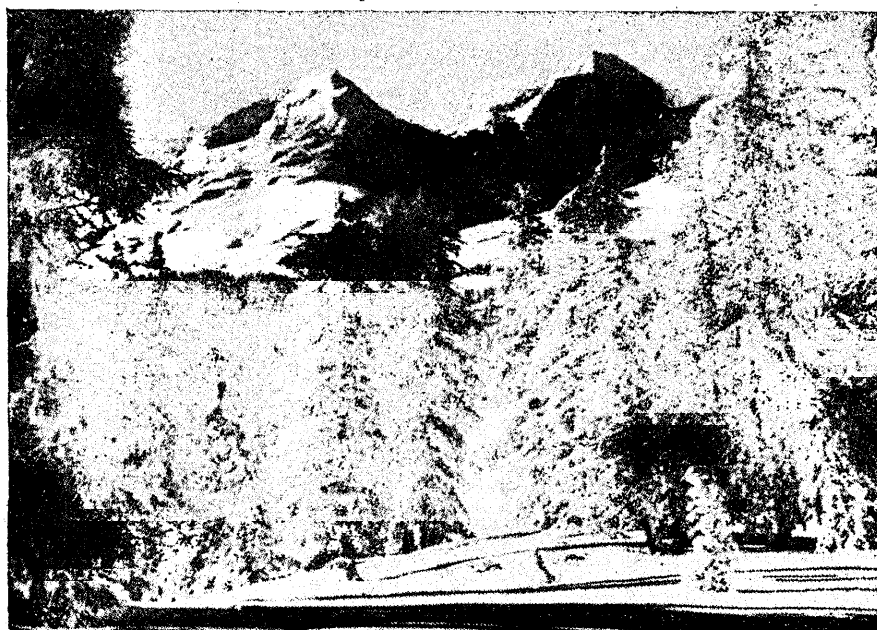

HIND
40
SENTI

ROMAAN

No

2

Talv mägestikus.

KIRJASTUS-OSAÜHISUS „ARENG”
TALLINN, 1932. A. XI. AASTAKÄIK.

ROMAAN Nr. 2

SISU:

W. Marken: Raadiomees.
 Edvard Welle-Strand: Tuli põleb.
 Pierre Lorrent: Viie kokkuvarisemine.
 Peter Mohr: Mäng.
 Arnold Liiv: Kaunitar.
 John P. Herrick: Merimehed.
 Günther Plüschow: Kui judinad jook-
 sid üle selja.
 Jakob Liiv: Sügis.
 Bernhard Bengtson: Võidujooks sur-
 maga.
 Aleksey Dolgoshew: Möödunu.
 Käthe Kurschner: Miks suri Bert
 Lorenz.
 Thea von Harbon: Kes meie järel
 tulevad.
 Tõtt ja nalja.

Romaan'i

tellimishinnad:

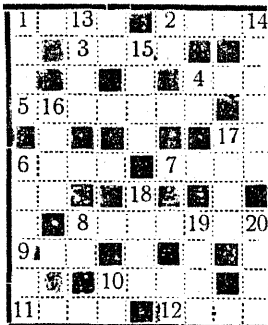
12 kuud (24 nr-t)	Kr.	7.50
9 " (18 ")	"	6.—
6 " (12 ")	"	4.—
3 " (6 ")	"	2.—
2 " (4 ")	"	1.50
1 " (2 ")	"	—80
Üksiknumber	"	—40

„ROMAAN'i“ talitus

Tallinn, Vene tän. 13,
 telefon 437-18.

Ristsõnademõistatus nr. 2 (236).

Seadnud: **Em. Gutmann**

Sõnade tähendus:

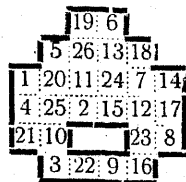
- Vasemalt paremale:
- Liivaseljäandik, mis ula-
 tub merre.
 - Marjamahl.
 - Äärsisselöige.
 - Puuvili.
 - Vana Rooma kodanik.
 - Kriips.
 - Vastumeelne.
 - Muusidemägi.
 - Endine riilgivanem.
 - Alati.
 - Tekk, vaip.
 - Trepiosa.

Ült alla:

- Kättemaks.
- Meripääsukene.
- Aastaaeg.
- Üksisilmi
- Kala.
- Valkjas pruunikas-kol-
 lane.
- Vili.
- Üksiklane.
- Sepa tööriist.
- Sihvakas.

Mõistatuse lahendus nr. 22 (232)

Alates nr. 1 saame ratsamehe kõnneku
 abil järgmise Martin Lipu luuletise:

Üksi.

Üksi ma,
 Kaugel sa,
 Igav, igav hingel!
 Jõuaksin,
 Sõuaksin
 Sinule, mu ingel!

Martin Lipp.

Romaan

Nr. 2 (236)

Jaanuar 1932

XI. aastakäik.

Raadio-mees.

Saksa kirjanik V. Markeni romaan'

2

Rainer Markgraf täitis ta peale pandud kohused.

Kui ta oma teenistust mikrofoni ees algas, jäi kuulajaskond kuulatama.

Leidus mõndagi head kõnelejat, keda kuulajad armastasid ja austasid, aga see mees oli kõneleja. Oli esteetiline nauding tema häält kuulatada, ja veel viisi, kuidas Rainer kõneles! Tema kõnes polnud vähematki paatost, üsna lihtsalt rääkis ta, kuid ta häälest voolas sügav südamlikkus.

Tema esimene ülesanne oli seletusi anda uue ooperi „Maailma isanda“ kohta, mil hiljuti oli olnud esietendus.

Vaimustusega oli ta seda ooperit enne jõulu, alles veel „Tribüni“ toimetaja olles, vaadanud ja kuulanud ja nüüd oli tal rõõm sellest rääkida.

Tal oli käes sedel tekstiga, mille muusikakirjanik Deckert valmistanud.

Aga ta luges vaid mõne rea, siis valdas teda tung ja ta kõneles iseene peast ja südamest. Ta püüdis seda suurt sündmust ja läbielamust, mis ilus töö talle pakkunud, ka kuulajaile kättesaadavaks teha. Nii tungivalt ja südamest kõneles ta, et kuulajate ette kerkis pilt, nii plastilik, nagu seda neile veel keegi teine polnud pakkunud.

Kui ta sel päeval oma teenistuse oli lõpetanud, kutsuti ta intendandi juure. Schulenbergi juures viibisid ka kaks vanemat härrat, juhatuse liikmed, kellele ta esitleti.

„Tahaksin teile vaid öelda, härra Markgraf,“ ütles Schulenberg naeratades, „et kuulasin härradega teie kõnet ja et juhatuse liikmed minu arvamist, et olete sündinud kõnemees, jagavad. Nii siis jatkake, armas sõber!“

Ringhäälingust lahkudes kohtas Rainer eeskavadirektor Seeligeri.

Vana härra teretas teda lõbusasti ja nad sammusid tüki maad üheskoos.

„Härra Markgraf,“ küsis Seeliger äkki, „kas armastate nalja? Võite naerda?“

See küsimus esitati nii veidrana, et Rainer naerma hakkas.

„Miks te seda küsite, härra Seeliger?“

„Üsna lihtsalt: uue aasta pärast! Meil on seekord suurepärase eeskava. Kogu Berliini boheemiline seltskond on koos ja meie kuulajatega vestlemas. Tore seltskond, ütlen teile!“

„Ja . . .?“

„Ma ei tea, keda peaksin võtma kõnelejaks.“

„Aga härra Seeliger! Härra Lüders. . .“

„Suu, noor sõber! Nii lihtne see ei ole. Härra Lüders on ju üsna kena kõneleja, aga tema nali on liig kehv, liig hapu, mõnikord ka liig hammustav, tema huumoris puudub tõsine ja õige lepitavus. Siis teised. Ei, nendega ei saa sellises seltskonnas uhkustada. Nad kõik on head, aga mitte rohkem! Ütelge, härra Markgraf, see ei olnud täna ju mitte doktor Deckerti tekst?“

„Tunnen ooperit täpselt ja ma jutustasin seda, mis süda ette kirjutas.“

„Teie jutustasite väga hästi. Kust see tuleb, et teil on kindel väljendusviis? Iga sõna on sünnis ja kogelemist, otsimist ei ole.“

„Olin viimati ajakirjatoimetaja ja varem kirjutasin ka romaani.“

„Mäletan, et olen Markgrafi nime kord juba kuulnud. Mis selle raamatu nimi nüüd jälle oli? Kas see ei olnud romaan, mille tegevuspaik oli kõrgel põhjamaal? Jah, mäletan nüüd: Rolandi tütar!“

„Jah, see on minu töö!“
„Sel oli aga ometi hea menu?“
„See tal oli.“
„Ja nüüd te enam ei kirjuta?“
„Ei, see tee mul sapistati, ja nüüd . . . ,
usun, vaevalt oskan seda veel.“

Seeliger raputas pead.

„Ei, seda mina ei usu. Teie kujutlusvõime
järele otsustades ei või see nii olla.“

„Mul puudub selleks midagi: möödunud
aja muretus.“

Seeliger silmitses teda uurivalt.

„Teie olete pidanud võitlema?“

„Küllalt. Elu on mind tublisti pigistanud.
Ent nüüd on saatus mind jälle õnnelikult
kõrgele tõstnud.“

Seeliger noogutas ja sikutas teda siis
varrukast.

„Nii siis, härra Markgraf, kas tahate
vana-aasta õhtul kõneleda?“

Rainer raputas pead.

„Mina? Ei! Ei tahaks härra Lüdersit
tagasi tõrjuda. Minu arust on tema hea kõ-
neleja.“

„Lüders nii ja Lüders naa! Aga ma ei
käi teile peale. Palun homme intendanti.
Nägemiseni, härra Markgraf! Külstage
mind mõnikord. See rõõmustaks mind. Elan
vaid oma tütre seltsis, kes teid vististi meel-
sasti soovib näha.“

Nad lahkusid.

— — —

Kui Rainer koju jõudis, jooksid lapsed
talle kilgates vastu.

„Nonoh!“ ütles isa imestades. „Teie olete
veel üleval?“

Proua Ingrid punastas kergesti.

„Ära ole kuri, aga see on sinu süü. Nad
kuulasid sind ja olid nii õnnelikud sind
kuuldes. Ma ei saanud neid magama viia.“

Rainer istus toolile ja kohe ronisid mõ-
lemad lapsed talle sülele.

„Isa, rääkisid toredasti!“ ütles väike
Wolf märatsevalt ja toetas põse isa põsele.

Väike Ursel noogutas naljaka tõsidusega:

„Minu nukk kuulas ka. Oli päris tragi!“
Abikaasad vahetasid õrna pilgu.

Rainer silitas poisid pead.

„Tore, et see sulle meeldis. Kui olete
head lapsed ja nüüd magama lähete, siis
jutustan teile kord ka ühe muinasjutu.“

„Vennakesest ja õekesest?“

„Punamütsikesest! Mina enam hunti ei
karda.“

„Jah, seda jutustan teile homme. Nüüd
aga ruttu voodisse!“

Aga lapsed ei andnud järele, ja tahes või

tahtmata pidi Rainer nad sülele võtma ja
voodisse viima. Asetatud vaiba alla, uinu-
sid nad pärast suudlemist varsti.

— — —

Nad istusid mugavas elutoas.

Ingrid võttis Raineri käe pihku.

„Ütle, mu armas, kas sind su uus kutse
rõõmustab?“

Raineri silmad löid loitma.

„Jah,“ ütles ta. „See rõõmustab mind,
loodetavasti ikka.“

Siis jutustas ta oma elamustest. Kirjeldas
väikseid juhtusid, laskis inimesed, kellega
ta töötas, neis esineda. Tema sõnades pei-
tus suur kindlus ja otsekoheus ja see mõ-
jus ta naisele rahustavalt.

„Selline kõneleja,“ lõpetas ta, „elab sama
vaikelt ja lõbusalt kui iga teine inimene.
Tuleb keegi uus, ja nad arvavad, et ta oma
ülesannet oskab, siis teevad nad talle he-
levust. See on küll igal pool nii. Aga pane
tähele, kui möödub kuu, siis ehk rõõmus-
tavad kuulajad veel, kui nendega kõnelen,
aga ükski ei räägi sellest enam. Nii on
maailmas lugu, ja nii on see ka õige.“

Ta sõnad olid naist rahustanud. Temagi
ei ihanud ju muud kui seda: et ta suur
õnn maailmale jäi saladuseks. Paha kartus,
et seda ehk keegi võiks puudutada, oli teda
alati vullanud.

„Pea vana aasta õhtul kõnelema,“ ütles
Rainer. „Dr. Seeliger tahab seda, tema on
eeskava direktor. Ma tõrjusin seda tegemast,
sest et ma härra Lüdersit et taha haavata.
Aga ma kardan, kui Seeliger intendandiga
räägib, siis pea küll seda tegema.“

„Kui see teisiti pole võimalik.“

„Sa olid rõõmustanud, et kahekesi vana
aasta õhtut pühitseme.“

„Olin, aga kohus kõige pealt. Ei, selline
ma ei ole, et sind tahaksin takistada.“

„Tea seda, mu armas!“ ütles Rainer ja
suudles teda.

„On siis vana-aasta õhtul midagi erulist?“

„Arvatavasti küll. Kogu Berliini välja-
paistev seltskond on seal esitatud.“

Proua sai tähelepanelikumaks.

„Nii, kogu kunstnikkond on koos. Kuule,
kas sa nende ees hirmu ei tunne?“

„Miks?“ Rainer naeris kergesti. „Sina,
lemmik, need on samasugused inimesed kui
sina ja mina. Ja kui nad midagi oskavad,
siis on nad ka üsna lihtsad nagu sina ja
mina! Ei, ükski nimi ei suuda mind enam
hirmutada.“

„Kui kaua see kestab?“

„Ei tea. Arvan kella kaheni. Igatahes tulen siis kohe sinu juure.“

— — —

Järgmisel päeval teatas intendant, et Markgraf vana aasta õhtul peab kõnelejana teenistuses olema.

See teadaanne tekitas kõnelejate keskel äikesemeeleolu, mis raksatas kõva kõuena, kui Markgraf intendandi juure läks.

Ta leidis intendandi doktor Seeligeri seltsist.

„Palun, härra Markgraf, istet võtta. Siin on mul teatatud võõraste nimekirj — lugege! Kõik nimekad inimesed. Olen nad reastanud . . . , või tahate teie seda ise teha. Mis te arvate?“

Rainer vaatas ühelt teisele ja ütles viimaks: „Aga, mu härrad, mina olen kolm, ei, neli päeva kõneleja.“

„Mis sellest! Teie võite seda!“ naeris intendant. „Mees, teie olete see, kes maailma liikuma paneb!“

„Olnud, aga ma olen ta paigale jätnud.“

„Mitte olnud!“ vastas intendant. „Markgraf, selle sõna peate registrist kustutama. Lühidalt, mina asetan teid kord ülesande ette. Siin on nimekirj. Seadige kõik nii, kuidas see teie arust on parim.“

„Härra intendant!“

„Mitte vastu rääkida! Teha, ainult teha! Teie pole ju mees, kes aukartuses hangub kiviks, kui mõni kuulus nimi teile kõrvu kostab.“

„Tõsi küll, aga . . .“

„Teie tunnete ju kõiki neid inimesi ka juba toimetajapõlvest saadik — eks ole nii? Mis raskust siin siis on?“

„Raskus seisab kerge, elegantse vestlustooni leidmises. Ei tea, kas ma sellega saan hakkama.“

„See teil ongi. Kas olete kuulnud, doktor, kas tal see puudub? Praegu rääkis ta nii, kuidas vaja on rääkida. Kena, armastusväärne viis sobib teile, kui selles peitub ka tubli osa tõsidust. Selle juure jääge! Ja et saaksite helevust, palun teid enne eeskava pudeli sekki juure!“

„Suurepärase mõte!“ hüüdis Seeliger. „Võtke mind ka eneste hulka, härra intendant.“

„Oleme rääkind!“

Rainer ohkas nii veidralt, et mõlemad mehed naerma plahvatasid.

„Riskeerin! Kuid teie vastutate!“

„Vastutame! Mis, doktor?“

„Siin pole midagi vastutada! Härra Markgraf teeb oma asja hästi, see on kindel!“

Rainer tõusis.

„Mu härrad,“ ütles ta tõsiselt, „te teete mind kartlikuks. Tean, et oskan midagi, ja mis ma teen, see ka sobib, ent mind hirmutab antud ülesanne. Teie tunnete mind...“

„Juba küllalt kaua, et võime otsustada. Üht ütlege veel, armas sõber: kuidas on lood teie keelteoskusega?“

„Räägin inglise ja prantsuse keelt hästi, itaalia keelt halvasti, kuid küllalt sedavõrd, et võin ennast teha arusaadavaks.“

„See on tore! Siis palume peole veel Toscanini rühma, Lauri, Volpi ja Giulina. Muinasjutuline eeskava!“

— — —

„Teie õnneseen!“ ütles Horst Marcellus, kes oli Raineri sõbraks saanud.

„Vana-aasta õhtu eeskava pärast?“

„Muidugi! Lüders on otse meeletu. Teie ei oska kujutledagi, mis see talle tähendab, et ta sellest peost on kõrvaldatud.“

„Ei saa aru!“

„Aga, armas Markgraf, kõik, kel kõrge seisus ja nimi, on esitatud. See tähendab mõnikord muinasjutulist hüppelauda karjööriks. Tean kindlasti, et järgneval õhtusöögil Kaiserhofis Lüders härra Lammelile, filmidirektorile, tahtis läheneda.“

Ehmudes kuulis seda Markgraf.

„Sellest on mul kahju! Tahan veel kord rääkida intendandiga, et ta asja muudaks.“

Marcelluse vasturääkimisest hoolimata tegi ta seda, aga intendant sai peaaegu vihaseks.

„Mees!“ ütles ta temperamentlikult. „Kas olete hullunud? Mõtelge kõige esmalt enesele ja mitte alati teistele! Igauks hoolitsege enda eest!“

Kõik Markgrafi kõne oli asjatu.

Ja nõnda saabus vana-aasta õhtu.

— — —

Ringhäälingu kunstnikkudetuba suutis vaevalt mahutada kutsutud külaliste hulka. Toremais rõivais seisid ja istusid rühmad ning vestlesid.

Intendant ei olnud järele annud. Kui Rainer enne kella kümnet teda külastas, ootas ta teda dr. Seeligeri seltsis, ja sekt oli juba valmis pandud. Tahes või tahtmata pidi Rainer seda jooma. Kuid ta jõi ettevaatlikult, et oma häälele mitte kahju teha. Ja tundis, kuidas see ta soontest läbi voolas.

Vabama ja kergema meeolu omas ta ja ta kaaslased märkasid seda. Nad vestlesid. Schulenberg jutustas oma ohvitseripõlvest

lõbusaid lugusid ja kui Rainer heledasti naerma hakkas, siis tundis ta rõõmu.

„Milline naer!“ mõtles ta. „Nii kellpuhas, nii lapselik, nii noor, ja ometi täie mehe naer.“

Ikka paremini meeldis temale Rainer. Meelsasti oleks ta temale ütelnud: „Markgraf, arnas sõber, milline tore poiss te olete, eht lavakuju, sale, elegantne, ja milline karakterlik, vaimult läbiimibunud nägu on teil.“ Kuid ilusaimad Raineril olid silmad. Selles peitus sära, mis paistis tulevat ta sisemusest nagu põhjatust sügavusest. Kõvad olid need silmad, head, lapselikud, ometi teadvad.

„Härra Markgraf,“ ütles intendant äkki, „kui ma teile nüüd esitan lepingu viie aasta peale, kas kirjutate alla?“

„Ei!“

„Aa, siis on teilgi kavatsus raadiot kasutada hüppelauaks, ja nimelt nüüd, mil me tuleval aastal hakkame ka sädepilte levitama?“

„Seda ma ei taha ega tee. Aga võiks juhtuda, et ka kõneleja satub enam avaliku kõne alla kui ta seda tahaks. Ma tahaks kõike, ainult seda mitte.“

„See kõlab nii, nagu kardaksite avalikust.“

„Ei, ka see pole õige. Mul puudub vaid lust avalikus elus osa etendada. Tahan jääda Rainer Markgrafiks. Mul on naine ja kaks last. Minu naine on lihtne, hea inimene. Me kuulume üksteisele ja . . . ei kellegile muule.“

„Teid meelitab kauge siht — kuulsus?“ Rainer naeris kibedasti.

„Kuulsus kõlab narrusena. Keegi ei või olla rohkem kui inimene.“

„Mis asi on teie meele teinud nii kibedaks?“

„Ma pole kibe. Olen täna isegi väga õnnelik ja usun oma saatust, aga elu on mulle andnud õpetust.“

„Saagu teist keegi aru! Nüüd aga algab rünnak vaenlase vastu. Tahan teid esitleda!“

Külalised olid pärast Dajos Bela orkestri lõppu kell 11 kogunud suurde ringhäälingusaali.

Üksikutes salkades seisid nad ja vestlesid. Äkki kustus jutt ja naer, sest üks oli avanenud ja saali ilmus intendant Schulenberg Seeligeri ja Rainer Markgrafi seltsis.

Hiilgavad nimed kõlasid Raineri kõrva. Kunstnikud, õpetlased, diplomaadid, kõrged ametnikud — kõik olid esindatud.

Rainer Markgraf meeldis väga.

Max Reinhardt, kes Ameerika filmimaginaat Lammeliga jutles, nägi huvitusega, kuidas Rainer parajasti kuulsa ooperilauljanna proua Koltshaki, sündinud venelanna, ette elegantilt kummardas.

„Kes see mees on?“ küsis Reinhardt huvitusega ligidal seisvalt kapellmeistrilt Kultzilt, kelle kohus oli sel õhtul klaveril lauljaid saata.

„Meie uus kõneleja!“ vastas Kütz.

„Huvitav nähe!“ tähendas Reinhardt Lammelile.

Lammel noogutas.

„Millise kindluse ja rahuga ta liigub! Olen temast lugenud. Tema organi ja ettekandeviisi kiidetakse. Olen huvitatud. Markgraf? Seda nime ei ole ma veel kunagi kuulnud?“

„Ta oli varem ajakirja „Tribüne“ toimetaja, härra professor,“ ütles Kütz.

„Tribüne“! Ei tunne, aga seda meest tahaksin tundma õppida!“

Selleks leidis õige pea võimalus.

Schulenberg lähenes ja esitles Raineri.

„Rõõmustan teid, härra professor, isiklikult tundma õppida,“ ütles Rainer lihtsalt.

Reinhardt ja filmimaginaat jäid äkki kuulama. Raineri hääli meelitas nende kõrva.

„Nii siis esitlete täna meid publikule. See pole kerge ülesanne, härra Markgraf. Kunstnikud, diplomaadid ja kes kõik veel muidu.“

Rainer naeris ja heitis pilgu Schulenbergile.

Schulenberg ütles: „Teie ei usu, kuipalju vaeva see maksis. Vanaaasta õhtu vajab aga parimat kõnelejat. Aga tulge edasi, Markgraf. Austatud härra professor kuulab juba ja härra Lammel vaatab . . . viimaks esitavad teile veel mõne kutse . . .“

Edasi mindi.

„Proua Ricarda Zschinsky, meie kuulsa lauljanna koomikute kabareest!“

Nähes seda naist, kes seisis suurena, sale-dana ja ilusana tema ees, käis tast läbi võpatus. Talle näis, nagu oleks ta seda nägu kord oma elus juba näinud.

„Armuline proua, mul on hea meel, et teid tohin täna saata mikrofoni ette.“

„Oo, hea meel on täitsa minul, kel mul au on esitletud saada publikule selliselt toredalt kõnelejalt.“

Selle juures vaatas ta Rainerile särasilmil näkku, asetades kõik oma hurma sellesse pilku. Ta ei olnud tõesti enam noor, kuid oli ometi võlu isik, kes seda ka tea-

dis. Ta must juuks kontrasteeris silmapaistvalt ta kahvatu jumega.

„Armuline proua, igaüks teeb, mis ta nõrk jõud lubab. Tahan püüda teid kõige paremini publikule tutvustada. Kas on armulisel proual mõni eriline soov?“

„Oh ei! Berliini uulitsalaul sobib mulle väga.“

Raineril oli, nagu oleks peitunud selle proua mustes silmis mingisugune küsimus: „Kas sa mind ei tunne?“ Aga ometi ei mäletanud ta, kus ta teda kord oli kohelnud.

Mindi edasi ja varsti oli kõik läbi.

— — —

Rainer seisis mikrofoni ees.

„Armsad sõbrad kodumaal!“ algas ta teisisi, kui see muidu oli ta harilik viis. „Vana aasta hakkab lõppema. Uus aasta seisab oodates ukse taga. Mina ei seisa siin selleks, et pühendada vanale aastale vaimustatud või kurtva hauakõne. See meid ei aita! Olla ja saada — see olgu meile juhtsõna! Ma kahetsen ainult, et meil täna veel pole võimalik ühes kõnesõdemega kaasa saata ka pildisädet siit saalist, ja sellepärast ütlen ma teile vaid seda: suur hulk armsaid, toredaid inimesi seisab siin ja tahab teile esiti vanal ja siis uuel aastal midagi ilusat jutustada, laulda ja mängida. Ja kõik, kes seda teha tahavad, on tulnud teid rõõmustama heast ja ausast südamest.“

Koosolijad jäid kuulatama.

Lihtsalt, värskest ja südamliselt kõneles Markgraf, ja nagu kuulajaid, nii meelitas ta hääl ka nende kõrvu.

„Olen kogu möödunud öö otsinud vastust küsimusele: kes peab teile esimesena kõnelema? Mõni daam, mõni härra, mõni laulu- või klaverikunstnik? See on väga raske, sest ma hindan ja tunnistan nende kõigi kunsti üheväärselt. Aga ma olen otsustanud kõige esiti sõna anda meie noorele viiuldajale Verner Axelrodtile. Kõige nooremale kõige esiti. . . Ma kaon raast, mõeldes sellele, et kodumaa nooruse kohus on ka uuel aastal kodumaad aidata. Meie noorsugu kannab meie lootust, kodumaa noorsugu, tema õlgadel seisab tulevik!“

Kõik saalisolijad mõistsid teda ja plakutasid hoogsalt.

Rainer astus kohmetu poisi juurde ja saatias ta mikrofoni ette.

„Esitlen teile kodumaa noorema viiulikunstniku. Ta on kaheksa aastat vana, kuid on juba meister oma kalli Amati keeltele. Mis tahad sa mängida, mu sõber?“

Lapsehäääl vastas: „Dvoraki humoreski.“ Siis algas viiulimäng, inemagusasti, täis naevu ja nuttu.

Rainer silmitses poissi ja kuulas tühtlasi. Ta nägi, kuidas muusika täitis poisiketi. „Humoresk,“ mõtles ta. „Minu arust sobiks tükile paremini nimeks: resignatsioon!“

Mürisev käteplagin tänas poissi.

Nüüd järgnes üks teisele ja pakkus parimat.

Rainer tundis, et talle sekt veresse läks; tal oli, nagu vabaneks ta kõigest raskusest. Ta sai rõõmsaks. Vaevata leidis ta ülemineku ühelt teisele ja pikkamisi pugesi kõigesse isiklik noot. Tal oli, nagu viibiks ta heade sõprade keskel, ja teistega oli lugu samuti. Nägematud eied, mõistmise ja arusaamise eied tekkisid kõneleja ja kunstnikkude vahele.

Kui Lauri Volpi laulis, vestis ta temaga uues itaalia keeles. Ajas itaallase oma keelemurdmisega naerma samuti kui kogu saali. Siis tõlkis ta, esitas küsimusi, ja helevus tõusis iga hetkega.

Kell kaksteistkümmend!

Kaksteistkümmend tumedat lööki põrusid ruumis.

Uus aasta oli saabunud.

Kõigi silmad viibisid kõnelejal. Kõik ootasid tema sõnu.

Rainer Markgraf võttis sektiklaasi, mis ta ligidal seisis. Ta silmad vaatasid intendandile ja Schulenberg taipas. Klaasid kõlasid kokku.

Laine kandis peene, heleda ja rõõmsa tooni läbi eetri.

Siis ütles Rainer pühalikult:

„Aasta täis tööd on möödunud. . . , uus tööaasta seisab meie ees. Head uut aastat! Rõõmsat töölusti vabale kodumaale!“

See oli kõik, mis ta ütles. Üsna lihtsad sõnad, kuid need tulid inimese südame sügavusest ja leidsid siis ka teed südamesse.

Siis astus intendant uue-aasta hõiske, õnnesoovide ja tervisjookide vältel mikrofoni ette ja kõneles kuulajatele. Ta valis eneselegi Raineri lihtsa tooni ja kõneles südamliselt ning soojalt. Ta ei katsunud anda pikka ülevaadet möödunud aastal tehtud tööst, vaid riivas seda üsna lühidalt

„Oleme algajad,“ ütles ta lõpuks. „Veel on enamikul teadmata, milline võimas instrument on ringhääling inimsoo kultuurilises arengus. Kõik oli otsing ja kobamine. Uus aasta aidaku ringhäälingu nii kaugele, et ta oma sisemiste ülesannetega saab hakkama.“

Kõne lõppedes plaksutasid kõik vaimustatult.

Siis astusid nad järjest kõik mikrofoni ette, esitletud kõneleja poolt, kes esitlemise lihtsalt, kuid sügavalt sooritas. Ta tundis kõiki ja teadis iga inimese tähtsust; mõne sõnaga lõi ta kuulajatele rääkijast pildi. —

Kui Max Reinhardt rääkis, algas Rainer temaga vestlust ja küsis tema tulevikukavatsuste kohta teateid.

Lahkesti andussuur reshissör sellele ainele.

Ja nii oli lugu kõikidega. Raineri hea tuju, ta värske, hingelik viis meeldis kõigile.

Eriti hästi meeldis ta kuulajatele, kes vaimustusega kuulasid ta huvitavaid ettekandeid.

Neil oli, nagu oleksid inimesed piltlikult nende silme ees, kui nad kõnelesid. Nii tabav oli kõneleja sissejuhatus.

Tagajärg oli suur ja täielik.

Raineri saavutis!

— — —

Uueaastasööming!

Honoraare sel õhtul ei tuntud. Ringhääling tasus seda lihtsa, kui valitud söömingu näol „Kaiserhofis.“

Rainer tahtis lahkuda. Aga Schulenberg pidas teda silmas nagu ilves.

„Ei, ei, armas Markgraf! „Kaiserhofis“ ei tohi puududa õhtu kangelane!“

„Härra intendant,“ palus Rainer, „lubage, et lähen koju. Olen väsinud.“

„Väsinud! See lahtub varsti. Teie proua magab vististi juba raskesti ja mõistab, et teie ei tohtinud puududa.“

„Tõsi küll, etteheiteid ta ei tee, aga...“

„Ütelge, Markgraf, kas teil siis vähematki huvi pole lähemalt tundma õppida härraseid, kes teist on vaimustatud?“

„Härra intendant!“ palus Rainer.

„Tõsi, tõsi! Selles olete ise süüdi. Nüüd olete juba midagi. Olete võitnud tundidega, milleks mõni teine vajab aastaid. Ja see kohustab.“

„See kohustab. Seda ma arvasin.“

„Härra Markgraf, minu meeleheaks tehke seda!“

Rainer võttis kutse vastu.

— — —

„Kaiserhofis“ oli uus kõneleja tõesti huvi tulipunktiks. Ta oli meeldinud, veel enam: ta oli imponeerinud. Kunstnikud mõtlesid: temast võiks saada hea näitleja, majandusemehed, nende hulgas nii mõnigi tööstur, soovis enesele sarnast meest kui Rainer,

kes oli oma esinemises nii julge ja kindel. Isegi diplomaadid leidsid, et sel mehel nendegi alal oleks hiilgavaid väljavaateid, kui ta satuks õigele kohale.

Ja naised, noh, neil oli üsna eriline tunne. Nad tundsid instinktiivselt: see on mees!

Rainer istus kuulsa riigiooperi lauljanna proua Thorvaldseni kõrval, teisel pool proua Schulenberg, kelle ta oli saatnud laua ääre. Proua von Schulenberg oli eriti huvitatud olnud temast, kuna ta mees temast juba nii palju oli rääkinud. Rainer leidis temas veidi üle neljakümne aastase vaimurikka naise, kes palju sharmiga oskas vestelda ja meelsasti vestles.

Raineri vastas istus Ricarda Zschinsky.

Ta tundis, kuidas selle küpse proua silmad teda ikka jälle otsisid, temal viibisid, ja teda valdas rahutus.

Mis see proua temast tahtis? Kummalist küsimusest proua silmis ei saanud Markgraf aru.

Tõusti lauast. Tantsiti, vesteldi, joodi veini ja hea tuju tõusis.

Schulenberg tulistas Rainerit: „Tantsige! Vaadake ometi, kuidas kõik ootavad tantsu esimese kõnelejaga. Kõrgem seltskond on teid lahkesti oma hulka vastu võtnud. Edu on kindel!“

„Seda ma ei taha!“ hüüdis Rainer tusa-selt. Siis aga oli tal oma tusast kahju.

Schulenbergil olid teravad kõrvad. „Härra Markgraf, mis olete teie pidanud läbi elama!“

„Mitte midagi . . . , võib olla vaid seda, mis kõik teisedki läbi elavad. Mina tean, mis on õnn, kui vaatan omaste silma, härra intendant. Seda on palju, minule on see kõik!“

„Härra Markgraf, nii peab see ka jääma! Tõesti, siin järgnen teile. Ja rõõmustan, jah, rõõmustan, sest teie mõtted lasevad mind loota, et kauaks kokku jääme. Aga nüüd teenistuslik sõna: Tantsige, armas sõber! Ka ringhääling tahab suure seltskonna pailapseks jääda. Ja siis aidake selleks veidike ka kaasa.“

Jälle mõistsid mehed üksteist.

Ja Rainer tantsis.

Esimesena palus ta proua Thorvaldseni tantsule, kuna Schulenbergile arst oli tantsimise ära keelanud ja see tantsima ei läinud.

„Kui teid kõnelemisel kuulda, härra Markgraf,“ ütles lauljanna tantsul, „siis on tunne, nagu oleks teil annet muinasjutuliseks lauljaks.“

„Ei, armuline proua! Selleks mu hää ei ulata.“

„Kas olete oma häält kord lasknud proovida?“

„Jah, kuue, ei, kaheksa aasta eest. Ei mäleta enam selle professori nime. Otsus oli eitav.“

„Aga nüüd võiks asi olla teisiti.“

„Jätan seda kutsutute asjaks.“

Lauljanna tundis ära ütlevat sõnastust. Ta oli tark naine ja valis ruttu teise jututeemi suure daami oskusega.

— — —

Ricarda Zschinsky seisis Raineri ees.

„Daamide valik, härra Markgraf!“ ütles ta kergesti ja elegantselt kummardades, millest ta austajad tõendasid, et see talle hurmavana sobivat. „Kas tohin paluda, mu härra?“

„Meelsasti, armuline proua!“

Nad tantsisid. Dajos Bela mängijad mängisid mingisugust tunderikast tükki.

Ricarda Zschinsky tantsis hästi, seda tundis Rainer kohe esimesest hetkest. See oli talle esteetiliseks lõbuks.

Aga et proua teda alati küsivalt silmitses, see eksitas teda.

„Armuline proua, miks te mind alatasa nii teravasti silmitsete?“ küsis ta.

„Miks?“ ütles Ricarda tasa, kuid rõhuga. „Sest et ma . . . midagi ootan!“

Rainer silmitses teda rahutult. Tants lõppes.

„Mis te ootate, armuline proua?“

Nende pilgud vaatlesid, kaua, mõjuvana,

„Teil puudub hea mälu, härra Markgraf. Mina tundsin teid kohe ära.“

„Tundsitate ära, armuline proua?“ vastas Rainer ruttu ja tundis äkki iseäralist rõnku oma rinnas. „Ma ei tea . . . , seda on vist õige palju aega tagasi, armuline proua. Pean paluma andeks?“

„Seda on kaua küll,“ vastas Ricarda venitades ja iga sõna rõhutades. „Seitseteistkümmend aastat, härra Rainer Markgraf!“

Rainer vahtis talle näkku ja tundis, nagu oleks sel hetkel kõik ta veri südamesse voolanud.

„Seitseteistkümmend aastat!“

Äkki vabanes loor ta silmade eest. Ja ta teadis, kes ta ees seisis.

Ta silmad suurenesid, nimetu heitumine seisis neis, kui ta kähisedes suust tõukas:

„Teie olete . . .“

„Ricarda Andersen, senator Anderseni tütar Hamburgist! Teie tunnete mind ometi veel, härra Markgraf!“

Mees koondas oma mõtteid võimsalt. Ent

Soome maalikunstnik pr. Elsa Snellmann, kes on Soome saatkonna sekretäri abikaasa, annetas lahkudes Tallinnast Ohvitseride Keskkogule enda maalitud kindral E. Pödderi portree.

ta rinnast kostis tume hoige. Abitult silmitses ta naist oma ees.

„Vabandage . . . ,“ kogeles ta. „Selle . . . olen ma . . . , vabandage . . .“

Nagu joobnult lahkus ta, Ricardat üksi jättes.

Kummaliselt kiirgavail silmil vaatas maha jääja talle järele.

— — —

See väike intermezzo oli vana-aastaöö rühmamisest jäänud tähelepanuta. Ainult üks inimene, noor kõneleja Horst Marcellus, kes Rainerit austas ja pooldas kui sõpra, oli seda näinud.

Ja ta läks talle järele, sisemisest tundeist aetuna.

Ta leidis Raineri kusagil kõrval laua ääres istuvana ja nägi, kuidas Rainer enesele klaasi veini valas ja selle ruttu tühjendas.

Rainer oli näost kahvatu ja ta põskedel põles kaks ümmargust plekki.

„Härra Markgraf!“

Rainer tõstis ruttu silmad. Rahustas hoovas ta näost üle.

Kindralmajor Ernst Pödder.

Elsa Snellmanni maal.

„Kas olete haige, härra Markgraf?“ küsis Horst südamlikult.

„Ei, olen väsinud! Ma ei sobi sellisesse rõõmsasse seltskonda. Täna mitte!“

Ta rääkis ruttu, silmanähtavalt et aga midagi ütelda.

Marcellus istus ta kõrvale.

„Härra Markgraf, teie olete vapustatud! Näen seda!“

„Mis te sellega mõtlete, armas Marcellus?“

„Kas usute, et mul teie vastu on head mõtted, nagu neid tuntakse sõbra vastu?“

„Seda ma usun!“ vastas Rainer tänulikult.

„Teil oli praegu kibe elamus! Nägin seda ja näen, et kannatate.“

„Jah,“ ütles Markgraf. „Teie silmad nägid õieti; kohtasin süüdi. . . omaaegset süüdi.“

Viimane tants.

Tähelepanuta tahtis Rainer välja pügeda, kuid see ei õnnestunud. Ameerika filmi-

magnaat tõmbas ta jutusse. Kuid ta ei rääkinud sõnagi palkamisest. Härra Lammel oli ettevaatlik, ei, nii ruttu ei tee keegi head äri. Ta pilk oli talle kohe öelnud: siin seisab tulev helifilmisuurus. Keha, esinemine, hää! — kõik tiptop! Ja muinasjutuline tüüp! Iseloom! See on nüüd suureks moeks: karaktertüübid peaosades. Nii-nimetatud „ilus mees“ sileda näoga oli oma töö teinud.

Härra Lammel tegi tähendusi, mis osutasid filmikarjäärile. Aga Rainer ei reageerinud, läks teisele teemile.

Lammel oleks sel õhtul arvatavasti esimest korda elus ühele kunstnikule filmiettepaneku teinud, kui professor Max Reinhardt ühes tuntud lavastaja dr. Sigelliga ei oleks vahele tulnud ja Raineri jutusse põiminud.

„Härra Markgraf,“ ütles ta, „pean teilt nõu paluma.“

„Minult teie, härra professor?“ vastas Rainer üllatudes.

„Jah! Vaidlesin praegu härra Sigelliga ühe osa üle Brechti draamas. Kas tunnete seda juba, „Ajavaim?“

„Tunnen, olen teda näinud ja sellest „Tribünes“ ka juba kirjutanud.“

„Jutt on kohast teises aktis, kus proua Brandt sureb ja surres peab nägema, kuidas ta mees ja selle armuke

tema surma ootavad ja tema jõuetuse üle otse hirvitavad. Te teate, mina mängin seda kohta sumbutatult. Ja tunnen, et mul selleks ka on õigus, et sellega õiget taban. Dr. Sigell aga arvab, seda kohta võiks mängida efektilisemalt, kui sureval naisel veel kord lastaks vahutada võimetus, hullus vihas, vastu hakates surmale.“

Mehed silmitsesid teda küsivalt.

„Härra professor,“ ütles Rainer lihtsalt.

„Teie lasete seda õieti mängida. Proua Brandi efekt on seesmine, mis nimetult haarab. Ja kui juba surijal, kel niipalju piine ja vaeve selja taga, nagu proua Brandil Brechti tükis, on silmad kinni vajutatud, siis teatakse seda ka.“

„Kas olete seda juba kord teinud?“ küsis doktor Sigell tasa.

Rainer noogutas väga tõsiselt.

„Jah, olen seda teinud vanale lapsetüdrukule meie perekonnas, kes oli nelikümne aastat elanud abielus joodikuga, enne kui ta silmad sulges.“

(Järgneb.)

Tuli põleb.

Norra kirjanik **Edvard Welle-Strand.**

2

Punane joovastus oli kestnud nädalaid, kuid. Iga päev ootas massi hinge uus suggestioon. Kogu rahvas pidas suurt poliitilist põletamist. Punased tuled loitsid üle maa ja nende leek söi ära vana seltskondlise korra.

Aga tuhahunnikust ei kasvanud midagi uut. Keegi ei osanud luua punast alust. Mass elutses päevast päeva edasi uutes demokraatlikes sõnakõlksudes. Rahva poliitiline tundeolu oli nii raskesti puudutatud, et mass täielikult oli kaotanud oma otsustamisevõime. Ta nõudis iga päev rohkem vabadust, piiramata vabadust. Ei leidnud ainustki tugevat demokraatliku isikut, kes oleks osanud rahvamassi punases sulatamiseahjus vormida oma tahte järele.

Uus seltskondlik kord ootas oma loojat — raudse tahtega meest.

Asi hakkas muutuma kaoseks, anarkiaiks. Ja lõpuks kaotas mass usu meestesse, kes talle olid andnud vabaduse. Rahvas ei uskunud enam nende demokraatilisi sõnakõlke. Ta otsis uusi jumalaid, kes võisid ta viia poliitilisele töötatud maale. Tema ise, Ivan Ivanovitsh, oli olnud üks esimesi, kes oli selja pööranud revolutsiooni võimukandjatele. Temal puudus neisse usk. Nende südamed polnud küllalt punased. Nad ei olnud ei külmad ega soojad, isegi mitte leiged. Huultega pooldasid nad demokraatiat, kuid südames olid nad aristokraadid. Nad kõik kuulusid põlatud burshuaasiasse, kust reaktsioon alati oli ammutanud oma kõige kardetavamaid jõude.

Ja kui ühel päeval üks uus mees hakkas jutustama proletariaadi diktatuurist, järgis Ivan Ivanovitsh temale. Tema süda oli punane ja ta kartis vasturevolutsiooni. See uus mees — see oli geenius, kes pidi revolutsiooni päästma, käre isik, kes massi oskas oma tahte järele vormida nagu pehmet savi. Ivan järgis talle pimesi. Tema oli seal juures olnud, kui nad olid kokku seadnud julge kava valitsuse kõrvaldamiseks, ja tema oli seal kaasas olnud ja oli talvepalee peale tormi jooksnud, kui pööre toime pandi ning maailma sellega vapustati.

Ta oli kaasas olnud, kui naistepataljon, kes talvepaleed kaitses, maha notiti. Kes olid need naised? Ussid olid nad, jälk ussisugu, kes tuli puruks tallata. Temal kaastunnet ei olnud.

Pööre oli sündinud, ja tema oli saanud proletaarlike valitsuse liikmeks — kohtukommissariks.

Punane värv oli Venemaal pääsnud võidule. Uus päev koitis üle maa. Proletariaadi päev! Alam seisus, keda sajandeid rõhutatud, oli kütked purustanud ja poliitilise võimu oma kätte kiskunud. Nüüd astusid poliitilise tagakiusamise asemele vabadus, ühetaolisus ja vendlus. Suurest kaosest tõusis uus võimufaktor — proletaarlik riik!

Ja suured puuriidad, mis Venemaal põlema süüdatud, pidid varsti loitma kogu maailmas — püha tuli, mis söi ära vana, roimarliku kapitalistlike seltskondlise korra. Valgus pidi maailmale jällegi tõusma idast!

Ivan Ivanovitsh surus käed südamele. Tema pilk oli hall ja hulkus rahutult ringi. Ta kannatas. Uus seltskondlik kord, mis ta kaasa toonud, polnud muud kui silmapetlus — illusioon. Idast tuleva vabaduse koit, mis, nagu ta unistanud, pidi loitma hakkama kogu maailmas, oli ta omal maal muutunud hirmsaks punaseks luupainajaks. Võimukandjatel, kes olid massile andnud võimu, polnud omadusi õnnelikumat selts-

Ringhäälingu hallowmees Felix Moor sai üllatava kingituse „raadiojännesselt nr. 107.728“, mis koosnes mustast talaarist, punasest baretist valge lindiga, millel pealkiri „kultuuri kõigile“, ja valgetest õpetaja lõpustest. Kingiga kaasas oli meetripikkune paberirull — diploom juhatusena uue mundri kandmiseks. Meie pildil Felix Moor vana aasta õhul raadio-studios uues kingitud talaaris ja dr. H. Mäe, kes annab üle diploomi.

kondlist korda luua. Nad olid külmad egoistid, kes mõtlesid vaid oma võimu kõvendamisele — salk poliitilisi seiklejaid, kes endid olid teinud proletariaadi diktaatoriteks. Kõik rahvakihid surusid nad väljakannatamata poliitilise pärisorjuse küttesse. Seltskond oli halli ühetoonilise massi tasele alla surutud ilma mingisuguse kindla kavata. Keegi ei olnud uue seltskondlise korraga rahul, mille poliitilised jumalad massile oma teooriate järele olid kokku potsinud. Need olid külmad ideed, mis löid kaosi ja rahulolematuse. Isegi hall mass hakkas nurisema. Tema sai uue seltskondlise korra juures veel vähem leiba ja vähem vabadust kui enne. Nad hakkasid streikima. Vabrikus seisid rattad ja rattarihmu kattis paks tolmukord.

Siis võttis diktaator tarvitusele uue abinõu: ta kihutas töölised vabrikutesse tagasi püssitikkude abiga. Uus seltskondlik kord hääbuvat, kui töölised loobuvad ideest — proletariaadi diktatuurist — nii kuulutas ta. Ja hall mass alistus jällegi tema kõneosavuse sugestioonile. Tema oli raudkõvale diktaatorile saviks pottsepa käes. Burshuaasia oli punases riigis tehtud paariakastiks, õigusteta kastiks, kel õigust polnud isegi kõhtu täis süüa. Aristokraate oli tuhandeid tapetud; töölised ja sõdurid olid nad tänavatel ja vanglates surnuks löönud.

Proletariaat oli endistesse aristokraatia majadesse asunud. Inimesed, kes vana korra puhul olid olnud kõige kõrgematel kohtadel, pühkisid nüüd tänavaid või müüsid tänavana nurkadel ajalehti.

Intelligents, kes oli julenud võidelda punase teooria vastu, oli tagakiusatud ja tapetud. Tapke burshuid! olid punased võimukandjad hüüdnud töölistele. Need olla proletaarlaste riigile kardetavad. Ja töölised olid iga burshui külmavereliselt mahanottinud.

Viimane parool oli olnud: Tapke intelligents, nemad õonestavad proletariaadi diktatuuri alust! Ja uuesti olid töölised külmavereliselt tapnud.

Uus punane seltskond oli vulkaan — tuldpurskav mägi. Tema kraater kääris kõvasti ja võis iga silmapilk lõhkeda.

Teda ennast, Ivan Ivanovitshi, oli haaranud punane hullumeelsus. Oli päevi, mil ta sadanded surmaotsused alla kirjutas. Ta oli oma nime kütünilikult neile dokumentidele alla kirjutanud, ilma et surmamõistete nimesid oleks lugenuki. See oli temale saanud lihtsalt mehaaniliseks tööks.

Ühel päeval oli ta juhuslikult sattunud

ühie vana revolutsionäri nimele, kelle seltis ta oli tagasi tulnud Siberist.

Ja ta oli keeldunud surmaotsusele alla kirjutamast.

„See on üks meie oma meestest, keda siin tahame tappa,“ oli ta ütelnud. Aga diktaator oli teda sundinud surmaotsusele alla kirjutama. Vana revolutsionär, nii ütles ta, oli rääkinud punase riigi vastu. Tema olla vasturevolutsionär!

Ivan ei teadnud, kuidas surmaotsused täide saadetakse. Aga ta oli kuulnud, et sõdurid surmamõistetuid tihti piinasid, surnuks piinasid. Tema oli tööga nii koormatud, et tal aega ei olnud asja lähemalt uurida. Tema oli muutunud nii kütüniliseks, et temale enam ükski asi ei mõjunud. Iga päev saatis ta sadanded ainsa suletõmbega surma. Paar korda oli ta surmanimekirjadest leidnud mõne tuntud revolutsionäri nime. Ta nägu tõmbus grimassiks, kui ta dokumentidele alla kirjutas.

Aga nüüd oli tal terrorist himu täis.

Punane veski jahvatas punase seltskondlise korra surnuks. Klassid kiskusid üks teist kui näljased metsalised. Ainsad, kes tuleviku pärast muret tundsid, olid punased eestseisuse mehed. Nad elasid oma paaleedes kui vürstid, jõid kalleid veine ja sõid ainult kõige paremat. Iga päev saatsid nad pikki kirjeldusi punase riigi õnnistusest välismaile. Nad püüdsid jultunult kogu maailma eksiteele juhtida, et seega enestele poolehoidjateks võita kogu maailma proletariaati.

Ivan Ivanovitsh vihkas kaabakaid, kelle hulka ta kuulus. Nad olid kõik mehed, kel puudus süda ja moraal ja selgroog ja keda ta omas suures poliitilises naiivsuses oli aidanud võimu oma kätte kiskuda. Nad olid massi oma lubadustega enestele teinud sõnakuulelikuks ja nüüd terroriseerisid nad teda. Aga veel leidis miljoneid proletaarlast, kes diktaatori alles veel täitmata lubadusi kindlasti uskusid. Kas oli võimalik massi silmi avada? Ei! Rahvas oli löödud pimedusega. Ta uskus alles sõnakõlke proletariaadiriigist, proletariaadi väbariigist. Juhid valetasid teadlikult oma proklamatsioonides, et petta töölisi.

Paljud juhtidest kuulusid teise rassi. Nad olid hommikumaalased, aasialased, külmad, tundetud inimesed, kes tundsid vaid üht sihti: uut seltskondlist korda kasutada ise oma otstarveteks. Ja seda tegid nad põhjalikult. Nad kurnasid proletaarlaste riiki nii, kuidas seda teevad näljased shaakalid, täitsid oma taskud kullaga ja saatsid oma

väärtpaberid ning raha välismaile. Ivan Ivanovitsh oli liig uhke olnud enese rikastamiseks. Tema rikkust ei tahtnud. Temale oli vabadus kõik. Aga proletaarlaste riigis, kus üks klass teise elu järele piilus, polnud vabadust. Uus reaktsioon, kardetavam ja kihvtisem kui vana, oli toime pandud tööliste vabariigis. Südametunnistusega juhid ässitasid klassi klassi vastu, töölisi burshuide, talupoegi mõisnikkude vastu. Juhid kõvendasid ise oma võimu, luues seespool uut seltskondlist korda, sügava klassiviha kuristiku.

Temagi, Ivan Ivanovitsh, oli seda kaasa aidanud ja nii vabadust rüvetanud. — tema, Ivan Ivanovitsh, punane timukas. Siia maani polnud ta märganud, millise poliitilise pettuse ohver ta oli.

Aga nüüd olid soomused ta silmade eest pudenenud. Kate oli sealt eest ära tõmmatud.

Jah, Ivan Ivanovitsh oli saanud nägijaks! Ta oli ära andnud vabaduse. Viha oli teinud ta silmad pimedaks ja ta alandanud punaseks timukaks. Tuhanded palvekirjad surmamõistetute omaste poolt olid jälle laskunud lauale. Aga ta ei olnud neist ainustki lugenud, rääkimata soovitamisest. Surmanimekirjades seisjad olid proletaarlaste riigi vastu töötanud ja sellistele armu ei antud. Neid oli vaja hävitada nagu viletsaid ussikesi!

Ja siis oli see teda haaranud . . .

Nüüd oli ta aru saanud, et ta ei olnud teeninud vabaduseasja. Ta oli külvanud armastuse asemel viha. Viha kihvtitaimed kasvasid lopsakalt tööliste vabariigi verises kaoses. Vabaduse punased õied olid närtsinud, nende kõrred katkutud. Tema ise oli seda teinud. Tugev vabaduse tung, mis revolutsioon rahvas äratanud, oli saanud ühe ainsa klassi — proletariaadi — monopoliks. See oli uue seltskondlise korra ajal kõik eesõigused oma kätte kiskunud. Teised klassid olid muutunud paariateks, keda proletariaat võis peksta ja tappa.

Vabadus seisis ainult selles, et osad olid vahetatud. Nüüd oli see siia maani rõhutud klass, proletariaat, kes oma võimu sellega püüdis konsolideerida, et ta vihatud ülemklassi hävitas. Mitte töölised ise polnud need, kes seda nõudsid, vaid nende südametunnistusega juhid olid nad ässitanud veriselt kätte maksma. Ja nimelt olid need need, kes mõtlesid oma kõrge seisukorra kindlustusele. Nad kartsid intelligenti, seda soliidset ja vastupanevat kihti, kes alati oli olnud türanni vaenlane. Punasel

timukatööl, mida tema, Ivan Ivanovitsh, oma võimukandjate kasuks toimetas, polnud õigusega midagi tegemist. Need olid täpselt tsaarivalitsuse vanad meetodid uuel kujul ja see uus kuju oli proletariaadi diktatuur. Piiramata vabadus, mis oli antud ainult ühele klassile, oli seltskonna toorestanud. See oli muutunud salatigeduse laukaks. Järele ei olnud jäänud ainustki inimlist meeleliigutust, paistis, nagu ei oleks enam kellegi mingisugust tunnet. Ivani süda oli muutunud kivikõvaks. Temast oli saanud murdja metsaline, kes sulistas veres. Ja mis ta hävitanud, oli seltskonna parim osa: intelligent, kes oli kukutanud tsaarivalitsuse ja kukutas vististi ka ülekohtuse seltskondlise korra, selle vabaduse karikatuuri.

Ivan Ivanovitsh ei olnud oma südant lasknud pehmendada millegist. Temast oli saanud täielik küünik.

Ühel päeval oli tema juurde tulnud keegi noor neiu. Ta palus oma venna, noore üliõpilase elu eest, kes oli osa võtnud vasturevolutsioonilisest tegevusest ja surma mõistetud.

Neiu oli temale meeldinud. Ta oli noor ja ilus, ja tema olekus oli midagi peent, õilsat — vana kultuur, mida ükski punane tõusik enesele raha eest ei saanud osta. Ivan Ivanovitsh oli teda palunud õhtul tema korterisse tulla, kust ta, nagu ta lubas, tema venna asja tahtvat lähemalt läbi vaadata.

Neiu tuli ja pidi tema tahteale alistuma. Ja alistuski. See oli nimelt tingimus, mille ta määranud, kui ta pidi päästma neiu venna.

Aga järgmisel päeval lasti noor üliõpilane ometi maha. Ivan Ivanovitsh polnud tema päästmiseks liigutanud sõrmegi. Keegi uues punases seltskonnas ei võtnud tõsiselt lubadust, mis antud aristokraatlannale.

Noor neiu ei olnud enam tagasi tulnud. Ivan Ivanovitshil oli ta veel selgesti meele. Temas oli peitunud midagi õrna ja hurmavat — uus naisetüüp temale, kes siia maani oli läbi käinud ainult punase proletariaadi edvikutega. Neid naisi ta põlgas. Nende toores naer ja nilbed kõned ning eluviisid olid talle vastikud. Kuid nad seisid punaste juhtide juures kõrges kursis. Neid kasutati salakuulajatena tagakiusatud klassi keskel. Nad said kümme rubla iga vasturevolutsionäri eest, kelle nad üles andsid. Nende naiste moraal oli nii närune, et nad vasturevolutsionärisid otsides otse spekulēerisid — inimeludega hangeldasid.

Ivan Ivanovitsh ei olnud siia maani veel õieti taibanud, kui alatud, kui toored ja

kui võikad need naised tegutsemisel olid. Tema arvamine oli olnud, et kõik abinõud, ka kõige pahemad abinõud, olid küllalt pühad vasturevolutsionäride kardetavate intriigidest paljastamiseks. Jah, tema ise oli kaasa aidanud seda musta luuret süstematiseerida. Nüüd aga nägi ta punast salakuulamise-taktikat kõiges ta roimarlikus inetuses. See oli brutaalne vägivaldtegu, karikatuur kõigest, mida nimetsti vabaduseks ja õiguseks.

Ja tema, Ivan Ivanovitsh, oli oma küünilises tooruses ning alatuses nii kaugele läinud, et oli võrgutanud neiu, kes tema juurde tulnud usaldavalt ja abi otsides ning teda palunud oma venda surmast päästa.

Nii sügavale oli ta langenud, tema, see punane idealist. Tema, kes oma vabaduse, ideede pärast kolm aastat surmakaevanduses mööda saatnud. Temast oli saanud uue seltskonna tagurline timukas. Tema idealism oli olnud pettepilt, õudne mask ja pettus. Ja nüüd oli juba liig hilja punast türranniat kukutada, mis uut seltskonda rõhus kui verine luupainaja. Inimesed, kel oleks julgust olnud seda sammu astuda, intelligents, oli kas tapetud või maalt lahkunud. Sinna jäänud olid ainult rahva pahad olevused.

Ei, seest ei võinud päästmine tulla. Väljast pidi ta tulema, see uus kõva idealism, mis Venemaa pidi päästma punase vandali käest. Ja kord pidi ta tulema, vasturevolutsioon. Siis koondusid idealistid vasturevolutsiooni valgelipu alla ja võitsid lõpuks ometi. Punane terror oli mõistetud surma!

Ivan tõstis punase roosi oma kirjutuslaualt suu äärde.

„Roos, sinul on vabaduse värv,“ sosistas ta. „Sa peaksid kahvatama, kui sind vabaduse äraandja suudleb!“

Kui ta roosi jälle klaasi pani, näis, nagu oleksid roosi õielehed jälle kokku tõmbunud.

3.

Moskva sovjetis peeti koosolekut. Juhatas punane diktaator. Tema lai, brutaalne nägu, mis täis habemetüükaid, avaldas toorest ja eemalelukkavat mõju. Tal olid külmad targad silmad, mis teravasti pöördusid inimesele, kes temaga parajasti rääkis. Hääli oli tal palju haritum, pehme ja mõnus, peaaegu meelitav. Oma keelega avaldas ta kuulajatele otsegu võluvat võimu.

Täna kõneles ta sovjetiriigi sõjaväeliseist seisukorrast, mis, nagu ta ütles, päev päevalt kõvenevad. Punane sõdurimaterjal olla

soliidne põhiollus ja hävitavat peagi valge armee. Vasturevolutsioniline sõjavägi Siberis olla juba atoomideks lõõnud. Punane kuld, mida mitmel väerinnal valgetele sõduritele jagatud, olla mõjunud. Iga päev jooksvat sadanded punasesse väkke üle. Esiotsa ei ähvardavat uut vabariiki mingisugune väline hädaoht. Olla vaid ajaküsimus, mil vastaste väed ülejooksmise läbi iseenesest kaovad. Iga päevaga sulavat nad kokku — ja varsti koosnevat nad veel ainult ohvitseridest.

Kõige kardetavam olla sisemine vaenlane — need, kes katsuvat massidesse külvata vasturevolutsiooni kardetavat seemet. Need inimesed tulla halastamatult hävitada. Uus töölisteriik ei võivat lubada ega sallida, et intelligents ja aristokraatia tema vastu vandenõu peab.

Ta lõpetas proletariaadi rahvusvahelise vennastuse elada laskmisega. Ja sovjet plaksutas punasele diktaatorile maruliselt käsi.

— — —

Siis tõusis Ivan Ivanovitsh. Ta nägu oli kahvatu ja vali joon ümbritses ta suud. Nõnda, kuidas ta seisis, oli, nagu pigistaks ta oma huuled kramplikult kokku. Kõik vaatasid temale hämmastuses, temale, kes oli punastest kõige punasem — timukas. Peitus midagi ebaharilikku tema esinemes, midagi ebaharilikku, mis kõitis kõikide tähelepanu.

„Mina ei saa diktaatori mõtteid ja vaa-det pooldada,“ hüüdis Ivan Ivanovitsh koosolijatele. „T e m a v a l e t a b! Ta püüab sovjetit meeleldi eksiteele viia!“

Näis, nagu oleks punasel koosolekul plahvatanud pomm. Tõusis metsik kisa, ähvardudes tõusid toolid Ivan Ivanovitshi vastu ja diktaator kisendas:

„Tema on vasturevolutsionär, maski kandev aristokraat!“

Ivan Ivanovitsh seisis kui kalju — nagu marmorist sammas. Punane maru tasanas.

„Mina ei ole äraandja,“ jatkas Ivan asjalikult ja paatoseta. „Minu minevik on kõige paremaks tunnistuseks, et olen punane. Olen viibinud kolm aastat surmakaevanduses. Kui palju aastaid on diktaator tsaari ajal oma vabadusepropaganda eest istunud?“ hüüdis ta nõökavalt.

Koosolekul tekkis kuum vaikus. Ivan Ivanovitshi sõnad olid süüdanud. Ta oli koosolijate mõtted juhtinud uuele teele. Koosolijad ootasid paljastusi.

(Järgneb.)

Viie kokkuvõtte.

Prantsuse kirjanik **Pierre Lorrent.**

Kogu küla oli kokku jooksnud ja oli jumalaga jätnud: ühed kadedate silmadega teised pead raputades, hoiatused huulil.

Kõik viis olid Carignani küla lapsed, kus olid elanud, töötanud ja sigitanud vanemad, vanavanemad ja vanavanavanemad, kes siis ühel päeval olid saanud väikese puhkepaiga küla surnuaial.

Välja rändasid neli meest ja üks naine: Macy, Costa, Enrici ja Carlo oma noore naise Oliiviaga. Ükski neist ei olnud üle kolmekümne; kõigil olid tugevad kuklad, laiad otsaesised, karedad käed, nende käerandmed ja kedraluud sarnanesid masinahingedele ja nende tursunud huultes varjas end eluhimu. Kõiki ootas ühine tulevik: võõras maa, tundmatu tõus, lootus elumugavusele ja — küllusele. Nende minevik oli ühine: nad olid ta matnud, olid kõik sillad selja taga hävitanud, müües talud, et niiviisi maksta pilet Ameerikasse. Väikesel külal oli liig palju elanikke, kõik otsisid tööd, kõik leidsid tööd, kuid ükski ei saanud nii palju, kui vajas, sest ka naaber tahtis elada. Ja nii olid neli meest ja naine kokku leppinud: Ameerikasse!

Nende silmis ei olnud pisaraid, kui rong liikuma hakkas ja Carignani, nende lapsepõlve koht ja ainus, mida nad seni maailmas olid näinud, maha jäi. Kuid nende liikmetes oli väsimus, hingeline väsimus.

„Tuleme dollaritega tagasi!“ ütles Carlo ja silitas naise juukseid. Ja teised noogutasid.

Nad tulid Marseille'sse. Seal ootas neid väike, küürakas prantslane, kes viis nad Clichy'sse, monsieur Alban Bachimont'i juure, kellele nad olid kirjutanud varemini, sest nad olid kuulda saanud, et ta võimaldab sissesõitu Ühendriigesse ilma viisumita Meksiko kaudu salaja, kuid kindlal viisil.

Monsieur Bachimont võttis nad vastu lõuna-prantslase iseteadlikul, elaval viisil.

„Ilus naine, mis? Neetult raassiline! Haha! Ülehomme on teil juba meri jalge all. Jah, ärge kartke, teie ei ole esimesed, keda saadan sinna; võin varsti pühitseda tuhandet juubelit. . ., neetult ilus naine. . .“

Viis väljarändajat jalutasid kaks päeva nagu unenäos Marseille kirjus ja lärmitsevas sadamas. Nad imetlesid hiiglasuuri reisijateaurikuid, mis igapäev sadamasse sisse sõitsid ja igapäev lahkusid lahest turtsu-

vate, laiskade kolossidena. Nad jälgisid, kuidas laaditi riisi välja ühelt aurikult ja teiselt banaane, mäed mägede peale, mida vagunid rööpaid mööda nii päeval kui öösel ära toimetasid, et teha ruumi uute mägede jaoks, mis olid määratud täitma ja rahuldama Pariisi, miljonite linna kohta.

„He, Italiens, allons! Allons!“¹⁾

Nad äratati hommikuhämaruses ja neil kästi rutata, kuna taheti võimalikult nägematult ja enne sadamatöö algust aurikule jõuda, et hoiduda mittetarvilikest pilgest ja küsimusist. Külmast värisedes sammusid kogud üksteise järele. Olivia rivi keskel, mida juhtis küürakas lõunaprantslane. Veidi eemal sadamast vilistas ta uttu ja kohe tuli samasugune vastus merelt. Üks lootsik tuli randa ja kõik viis läksid paati ning mahutasid oma vähese kraami, mis neil oli.

„Allons! Allons! On hilja! Varsti haihtub udu ja meil võivad olla kõige pahemad tülitused!“

Lootsik libises läbi õlise ja kleepuva sadamavee. Seal kerkisid udust mingid kontuurid; see ebamäärane muutus üha suuremaks ja suuremaks ja mõne aerulöögi järele nägid nad, et olid tulnud hiiglaauriku juure.

„Ils sont là!“²⁾

„Ça va!“³⁾ vastas hääl ülevalt. Ja kohe selle järele mässiti viis väljarändajat ühes nende väikeste kohvrite ja pakkidega kirjudesse rätikuisse ning aeti ja tõugati kõisredelist üles. Üleval võttis neid vastu hiiglane bassihääl ja kangelaslikkude näojoontega. Ta viipas käega, et nad järgneks talle, ning väljarändajad läksid talle järele nagu lambad, keda aetakse tapamajja. Siis ronisid nad äkilist raudtreppi alla. Siis veel teist ja veel kolmandat treppi. Nad arvasid kõik juba, et on merepõhja jõudnud. Ühe kasti taga olid seinad lauad lahti kistud.

„Sissé, ruttu!“

Hiiglane valgustas teed taskulambiga. „Siin on vett ja seal on konservid. Veidi puuvilja ja juustu. Leiba on vähe, kuid teil on kuivikuid. Ja olge vait, sest muidu leitakse teid ja Ameerika läheb vett vedama. Üheksa päeva pärast oleme Martinique's,

1) He, itaallased, edasi! Edasi!“

2) Nad on siin!

3) Hüva!

kus lähete maale. Nii kauaks peab veest jätkuma!

Hiiglane kadus, ta taga löödi lauad kinni. Sõnatult seisis viis inimest ja vaatasid ruumis ringi, mil ei olnud väljakäiku ega akent, isegi mitte õhuauku, sest lauad olid tagasi löödud ja — nagu nad kuulsid — lükati kast tagasi seina äärde. Ühes nurgas põles nõrk, poolenisti kustunud elektripirn. Teises nurgas seisis toiduained ja veekannud. Muu kitsas ruum oli kaetud määrinud ja äramagatud, katkiste ja plekiliste madratsioonidega, mis olid vaeste, salaja veetavate väljarändajate puhkeasemed.

„Ilus siin ei ole!“ arvas Macy.

Costa vastas: „Carignanis on õhk parem!“

„Olge rahul seisukorraga nagu see on!“ käskis Enrici, kes oli kõige vanem ja teataval määral selle väljarändajate ekspeditsiooni juht. Carlo Tinti surus naise rinnale ja istus sellega nurka, mis oli tule vastu, et olla rohkem segamata. Ärevus ja põnevus olid kõiki niivõrd väsitanud, et nad pikali heitsid ja raskelt uinusid.

Kui kauaks?

Kui nad ärkasid, tundsid nad laevakere tampimist.

„Usun, et söidame!“ arvas Tinti.

Enrici noogutas tummalt ja näris kuivast polentat, ⁴⁾ mida urgitses konservitoosist.

Me söidame. Nad vahtisid eneste ette nagu võiks nad tulevikku näha, ja unistasid paradiisist. Vahepeal aga istusid nad usteta ja akendeta ruumis, hiiglaauriku keres, mis kandis kõige rikkamaid ilmareisijaid ja varjas kõige ilusamaid luksuskajuteid. Neil oli vähe õhku ja see oli umbne; nende kohal lebasid pruunid inimesed rahuloleva naeratusega päikeses ja mõnulesid merituules. All vahtisid nad hirmunud silmadega tumedasse tulevikku, üleval vaadati kindlatele sihtidele, korraldatud päevadele, lõbusatele elukõrguspunktile.

„Ah! Porco Dio!“ hüüdis äkki Costa.

Kõik ehmusid unest ja kuulatasid. Kas nägid nad und? Akordid, tugeva salongorkestri täied akordid tungisid läbi seina ja täitsid ruumi. Orkester pidi asuma just seina taga, sest oli kuulda iga liigutus, iga toon. Nad ei teadnud, et nende kõrval oli tantsusaal. Muusikapalade vahel kuulsid nad heledat naeru, arusaamatuid sõnu kõigis keeles, mis kostsid läbi laudseina ja nagu liblikad käristatud tiibadega maha langesid, haihtusid.

⁴⁾ Paks puder maisijahust.

„Haha! Saame tantsida!“

Nad naersid kõik Macy ettepaneku üle, koristasid madratsioonid teelt, aetasid nad nurka ja hakkasid tantsima. Nad unustasid umbse, halva õhu, kunstliku valguse löödvandava mõju, mida iialgi ei asetanud loomulik. Tinti algas tantsu Oliviaga.

„Tal on vähemalt naine! Mis teeme aga meie?“

Algul tantsisid nad üksiteisega, kuid siis laenasid nad Carlo Tinti naise, kuigi Carlo seda heameelega ei näinud, kuid mingit põhjust ei leidnud vastuvaidlemiseks.

Kolm päeva hiljem.

„Oleksime me ometi Carignani'sse jäänud. Parem seal tööd teha ja kiratseda, kui siin lämbuda!“ Macy sammus ärevalt edasi ja tagasi.

„Mitte õhk üksi ei ole halb!“ jätkas Costa. „Ka päike puudub! Tahaksin kord päikest näha! Ma ei mäleta enam, kuidas ta paistis!“

Enrici, selle ekspeditsiooni juht, kelle pihta need etteheited kaudselt olid sihitud, vaikus ja teeskles kurti.

„Asi on halb!“ ütles ka Olivia. „Ma ei saa magada ja mõtlen, et mul on konn kõris!“

„Haha! See ei ole mõnus! Ehk oled sa . . ., sa tead isegi!“ naeris Costa ja näitas kõhule.

Olivia punastas, raputas aga energiliselt pead ja surus Carlo kätt nagu kartes teda kaotada. See vahtis pahaselt raskesse õhku.

Kuna kõik ümberringi vaikseks jäi, koputasid nad seinale, kuna tahtsid teada, kui kaua veel on Martinique'ini sõita; nad olid kaotanud ajameele ja ei teadnud, kas on päev või öö. Siis kisti lauad lahti, vanded lendasid neile vastu, mis lõppesid ähvardusega, et nad merde heidetakse, kui suud ei pea, ja siis veeretati vaat sisse ja tähendati neile, et nad selle sisu kasutaks.

Masendatult astusid nad tagasi, kui lauad jälle kinni löödi. Siis avastas üks neist, et vaadis oli rumm. Nad hakkasid jooma.

Alkohol ja raske õhk on nagu torm ja tuli õlkatuse kallal.

„Meie ei jõua iialgi Martinique'i, sest lämbume palju varem!“ möirgas Costa.

„Vilistan sellele. Tahan ainult Carignanist maetud saada ja mitte uppunud rotina merepõhjas lõhkeda!“ arvas Macy kurvameelselt ja jõi edasi.

„Olen veel noor!“ ägas Olivia. „Kahetsen, et lasin end siia auku meelitada!“

„Vaiki!“ sisises Carlo.

Enrici vaatles nurgast neid sündmusi ja

jõi vahetpidamata nagu tahtes seega uputada igat vastutustunnet.

Äkki täitsid akkordide lainel ruumi. Pass ja pasunad, viiulid ja klarinetid ühinesid laisaks bostoniks.

„Porco! Milleks elame? Kas meie käsi ei käi hästi? Kas hakkame tantsima?“

Umbne õhk oli teinud nad uimaseks. Valgus olid pannud punetama nende silmad ja nende kopsud ähvardasid õhupuudusest lõhkeda. Nende ajudes tantsisid veidrad ideed, kardetavad kombinatsioonid hullumeelsuse cancani, mis ei lase end painutada shabloonidesse, vaid kuni enesehävituseni edasi rühib.

Macy kiskus Olivia kaenlasse ja Costa surus üleskargava ja vihase Carlo istmele tagasi.

„Ta ei lähe katki, eesel!“ karjus Costa talle kõrva sisse.

„Jäta ta!“ ütles Enrici ja katsus Carlot rahustada, kelle otsaesilel paisusid sooned.

Võimas tangonello pani õhu värisema. Akkordid kihutasid akkorde, meeled muutusid ärevaiks ja alkohol hakkas mõjuma. Äratarvitatud umbõhk surus ajudele, pani hingeldama, paisutas sooni ja silmades lõi punakas tuli leegitsema nagu hõõguvad söed mürgitatud gaasis.

„Avanti! Martinique! Eviva Carignani!“⁵⁾

Kõledalt ja segaselt kõlasid need hüüded segiläbi. Käed haarasid naise järele, kes keerles kord ühe, kord teise käte vahel nagu oleks ta pall, mis uimastab meeli, lämmatab kurvameelsust ja elustab lootusi.

„Jätke ta!“

Carlo Tinti seisis, tantsijaist seina vastu surutud, metsloomana, kes oma saaki näeb teistest metsloomadest varitsetud. Olivia ei näinud ta pilke, ei kuulnud ta hüüdeid; ta oli vaibunud sündmusse, nende jäneseina sõitvate väljarändajate uimastusse selles veealuses põrgus.

„Bestia!“⁶⁾

Carlo kargas nende sekka. Ta haaras naise järele ja sai Macy pluusi pihku. See kärises. Järgnes vihahüüded ja rusikad haarasid kõrde järele, paisunud musklid suru-

sid kehasid endi vastu, huultele ilmus viha ja vaenu vaht ja algas üldine võitlus. Ükski neist ei oleks öelda teadnud, miks nad võitlesid. Seda ei tea inimesed iialgi. Tunded, meeled, silmapilgumuljed segavad selget pilku.

Kehad tungisid seina poole ja litsusid end selle vastu. Sekka kostsid sajatused. Kes kukkus, sai tallatud, kes seisis, kisti maha. Oli unustatud muusika, alkohol võttis hullumeelse hävitusvaenu reaalse kuju.

Tinti oli end vastu seina toetanud, et end paremini kaitsta ja teistest üle näha. Teised tormasid ta kallale ja rebisid Olivia ühes, kes abitult nende vahel kõikus, segane tantsust, alkoholist, nutust ja naerust.

Kolinal lendas see inimpall vastu laudseina. Surus end selle vastu, et leida peatust ja tuge, tasakaalu ja vastupanu. Seal algas ragin ja kärin: lauad osutusid liig nõrgaks.

Tumedasse ruumi tungis valgus, mis kiirelt laienes ja salkkond inimesi, kes hoidsid kramplikult üksteisest kinni, veeres läikivale parketile kesk tantsivaid paare, bõbe ja lakk-kingi, kesk naervaid inimesi rahulolevate ja üksluisete nägudega, kesk daame õhukestes kleitides ja paljaste õlgadega, kesk härrasid kahvatute palgetega ja smokingites.

Muusika peatus ja kõikide pilgud pöördusid hirmunult naisele, kes käristatud riietes, poolalasti, naeratavate huulte ja imestunud silmadega lebas kesk saali: Oliviale.

Carlo Tinti tõmmati purukstallatuna inimmassist.

Inimpagasi vedajat Albani Bachimonti ei leitud Clichy's Marseille eeslinnas, hoolimata politsei ärevaist otsinguist.

Viis olid välja rännanud Carignani külast, et otsida võõrsil õnne. Nad ei jõudnud Martinique'ini. Kolm pöörasid neli nädalat hiljem tagasi, närudes, vaesena — tüssatud piletirahaga.

Nii lõppes õnneotsimine.

Olivia oli jäänud Martinique'i. Nad ei olnud teda enam näinud. Macy, Costa ja Enrici palkasid endid sulasteks ja töötasid hambaid kokku surudes.

See oli viie kokkuvarisemine, millest jutustavad Carignani elanikud igatühele väri naga, kes aga kuulda tahab.

⁵⁾ Edasi! Martinique! Elagu Carignani!

⁶⁾ Elajas!

Mäng.

Saksa kirjanik Peter Mohr.

Esimese klassi reisijad istusid laevalael. Oli imeilus, tähtedegapärjastatud suveöö, mis heitis pehme loori esemetele ja inimestele ning liig kõledad värvid, liig valjud toonid, liig kõvad kontuurid muutis pehmemaks. Olid tekkinud salgad, mis ikka väiksemaks jäid. Iga märkus, mis naabrile öeldi, oli hajutud ülevast tunnist.

Miss Ellen, ilus ameeriklanna, oli Schubertiga neljasilma all. Miss oli üleni rõivastatud valgesse; mitte üksnes kleit, ka kingad, nallid nende küljes, vöö, mis ta puuse piiras, olid valged. Ketid ja ketikesed ta kaela ümber olid platinast ja kandsid tilkuvvalgeid kive; valged kivid kroonisid platinasõrmuseid ta saledatel, närvilistel sõrmedel. Miss Ellen lamas pikutustoolil, Schubert istus tema kõrval jalgpingil. Muidu tõmbas ta harilikult veel ringi imetlevaid härrasid ligi, sel õhtul aga tahtis ta Schubertiga olles üksipäi.

„Mistarvis sõidate Hiinamaale, mister Schubert?“ küsis ta. „Teie ei räägi kunagi endast. Teie nimi on Schubert, ja see on kõik, mis ma Teist tean.“

„Nii on see parem, miss Ellen . . .“

„Ei, mina tahan oma sõpru tunda, tahan tunda nende saatust, nende kogu elu. Ons see indiskreetsus? Hea küll. Ent ma ei või neid oma sõpru muidu armastada. Kõik nende mõtted, nende kavatsused tuleviku jaoks peavad kuuluma mulle.“

„Kas tahate siis armastada, miss Ellen?“

Ellen ajas enda pooleldi istukile ja vaatas mehele särasilmil näkku.

Siis vajus ta jälle endisse asendisse.

„Sestsaadik kui teid tunnen,“ ütles Schubert, „ihkan ma armastuse sõna järele. Aga kuidas pean ma teid uskuma?“

„Aa, teie soovite tõendusi! Miks ei pöördu teie prantsuse näitlejanna poole seal, kes selleks valmis on, või saksa paruniprouaga, kes teie seltsis saab kuule laulma kiituse-laule? Minu armastus — kui ta oleks — peaks olema enam kui episood ja ajaviide ülesõidul. Ta peaks olema selline, milline ei kahvata järgmisel hetkel. See armastus peaks põlema kogu elu.“

Nüüd rääkis, Schubert leekivaid armastusesõnu. Miss Ellen kuulas teda liikumata. Siis katkestas ta tema jutu.

„Kas tunnete saagat egüptuse kuningannast Kleopatrast?“

„Millist saagat?“

„Tema andis oma armastust kõigile, ka orjale, sõdurile, ja kõik need teadsid, et nad järgmisel hommikul lähevad surma. Selline on armastus. Ta peab sööma nagu tuli.“

„Ja ma otsin teda sellegipärast.“

Miss Ellen kaotas oma rahu. Ta tõusis istuma ja toetus käele. Ta nägu omas kirgliku ilme. Jah, nii see oli, ta näol oli nüüd ilme nagu röövloomal, kes otsib saaki.

„Jutustage enesest!“ ütles ta karedalt, käskivalt.

Schubert kuulis sõna.

„Ma sõidan Hiinamaale, sest et ma kõik vahekorrad Europaga olen lõpetanud.“

„Olete petja?“ küsis Ellen, ja ta ärevusest ei kajanud vähematki meelepaha ega põlgust.

„Mitte sedagi. Minu saatust on palju rumalam. Önn on mulle lihtsalt tundmata. Kas kuulun ma veel heasse seltskonda, kui teile ütlen, et olen oma eluga randunud? Ma oleksin võinud uhke olla — ent mis teha, raiskasin ta. Ja kas tahate olla veel minule sõbrannaks, kui kuulete, et mul taskus on kõigest kõike vaid viissada dollarit? Mitte palju tänapäeval, aga küllalt maaleminekuks ja tegevuse otsimiseks.“

Muidu pole ma kaasa võtnud ainustki pisarat, ei vähematki kahetsust kõigest, mis oli minu oma, mitte midagi, mitte ainust näopilti ega mälestuseesetki. Täitsa uus peab olema see elu, mis enesele loon. Ma tahan..“

„Ja kui kaotate selleks võimaluse?“

„Siis ei jää mulle tõesti enam palju üle.“

Ameeriklanna silmis süttis midagi, mis sarnanes himule. Või koguni võidurõõmule? Ta ei kuulnud enam Schuberti sõnu, vaid vahtis välja merele.

Äkki tõusis ta ja läks teiste salkade juurde. Seal esines ta peokavaga, mille sissetulek pidi minema madrustele. Prantsuse näitlejanna tahtis ameerika, saksa paruniproua prantsuse laule laulda; kohal oli ka üks hollandi klaverikunstnik ja inglise viiuldajanna. Kui harutati peo lõppu, esines miss Ellen enampakkumise-ettepanekuga.

„Ja mida müüme: allkirju, joonistusi?“

„Ühe suudluse,“ ütles miss Ellen pikkajasi. „Suudluse, mis antakse sellele, kes vaeste madruste heaks kõige suurema annetuse annetab.“

Mõned daamid punastasid vihastades, teised naeratasid pilkavalt. Ainult härrad olid ettepanekuga nõus.

„Eks me näe,“ ütles miss Ellen süütult, „eks me näe, kas selle eest keegi midagi tahab pakkuda.“

Järgmisel õhtul ilmus miss Ellen toredas lumivalges toaletis, mis teda vaevalt kattis. Näis, nagu oleks see pidu tema austamiseks arendatud. Ta oli kõrguslik, kõigist üle tõusev, kõiki pimestav, keskpunkt.

Hollandlane mängis vaikselt rahutuses, viuldaajannat kuulati aupaklikult, kuid hajameelselt, prantslannal polnud oma Regeri-

„Kakssadaviiskümmend!“ hüüdis keegi krahv nähes, et inglane järele ei annud.

Miss Ellen vahtis tarretult Schubertile, kes kaasa ei pakkunud.

„Ärge jätke mind inglasele,“ palus ta teda.

Pakkumine arenes edasi.

„Teid tahan ma suudelda, teid,“ sosistas miss Ellen Schubertile ja riivas oma blondjuustega Schuberti kätt.

Schubert hüüdis oma pakkumise vahele.

Inglane ei annud järele. Kuid Schubertki ei loobunud. Naeratahes, rahulikult hüüdis ta:

Ajalehemüüjate ühingu jõulupuu.

Ajalehemüüjate ühing korraldas jõulupuu oma liikmetele ja kutsunud külalistele. Külalistena viibisid jõulupuul teiste seas hra. Poomann (Päevalehe talituses), pr. Jugar (ajakirjanduse kontori-pidaja), A. Under (Vaba Maa talituses) ja A. Veiler (Vaba Maa äritjuht).

lauludega õnne. Viimaks jõuti eeskava viimase punkti juurde. Paluti kaptenit, et see enampakkumist toimetaks. Miss Ellen vestles saali sügavuses.

„Me algame . . .“

„Viiskümmend dollarit,“ hüüdis keegi ja kummardas galandilt miss Elleni ees.

„Kuuskümmend,“ kisendas keegi inglane, kes oli näost veripunane ja miss Elleniga iial veel polnud vestnud.

Pakkumised kõrgenesid.

„Sada dollarit!“

Härra, kes pakkumist alanud, pühkis hirmuhigi laubalt ja vaatas eleegiliselt üles lakke, ei rääkinud aga kaasa.

„Sadaviiskümmend dollarit!“

„Kakssada!“

„Viissada dollarit!“

Nüüd hüüdis miss Ellen:

„Nüüd on küllalt! Küllalt! Ma ei soovi rohkem!“

Schubert võttis vastu kapteni õnnesoovi ja maksis. Siis tõstis ta miss Elleni käe huulte. See aga tõusis, nagu oleks ta tahtnud Schubertilt suudlust nõuda, mille see talle palavalt suule surus.

Järgmise päeva varahommikul kuuldi kära. Schubert olla hüpanud merre. Lasti paadid madrustega meresse. Asjata. Kadunut ei leitud enam.

Miss Ellen oli veel üleval, kui tüdruk talle selle teate tõi. Ta karjatas nagu röövloom ja äge värin jooksis ta kehast läbi..

Kaunitar.

Arnold Liiv.

Orjaikkes vaevleva rahva juurde hiilisid puhke- ja öötundidel hallpäised prohvetid, sosistasid temale imelisi muinasjutte õilsast vabadusetütrest Kaunitarist, keda hoitakse kõrgete jõu- ning võimulooside müüride taga raudseis ahilais. Kuulates imelisi jutte imeilusast Kaunitarist, löid särama noorte silmad, tuksus veri soontes kiiremalt, ning vanade raukadegi seljad sirgusid. Ja igapäevne orjuse ahel ei tundunud neil hetkil, mil jutustati või lauldi salajas laule vabastajast vaimust, nii raske ning lootusetu, kui see oli olnud aastasadu varemalt . . .

Ja siis kui aeg täis sai ning mõõt üle ajas, valdas orjade massi maru mühana võitluselaul. Oli saabunud Kaunitari vabastamise tund . . . Pölesid rõhujate lossid, lehvisid punased lipud, käisid kõrgelt vendluse lained. Kõikjal oli vaid kuulda üks nimi — vabaduse Kaunitar . . .

Eilne ori sai tänaseks majesteediks, enda keelajaks ja käskijaks. Endiste isandate kuldseid kuubi selga ajades, nende eilist prassivat elu järele aimates unus kiiresti orjaahelate kõlin kui kauge öudne unenägu...

Seal töid rahvajuhid ühel suurimal hõiskeja peo-päeval, mil helisesid kirikute kellad kogu riigis, undasid sadamates laevade sireenid, mürtsusid tulirelvad, krabisid siidilipud vanikutesse uppunud majade kohal ja rahvahulgad, jobudes enda saavutustest hullusid rõõmust — vabaks saanud orjade ette süütu, õrnasse, valgesse loori mähitud Kaunitari . . .

Orjusest vabanenud inimhulgad jahmatsid, sest nad polnud kunagi näinud seesugust puhtust, hingelist õilsust, üldsusele ja kogu inimkonna õnnele loodud vabaduse Kaunitari kesk juubeldavat rahvahulka, ning ütlesid:

„Siin, äsja vabaks saanud rahvahulk, on su igatsus, sulle õnnetooja, keda oled aastasadu asjata oodanud! Hoiatada teid omakasu püüdmatult puhtana ja ausana, sest muidu võetakse ta teilt, ning tast jääb vaid mälestus hinge!“

Rahvajuhid-prohvetid kadusid igaüks endale sõpru otsides — parteisid looma. Alul vaatas ja imestas rahvas imelikku taevaliste tütar. Kaunitariga käidi ümber kui üldsuse

jumalaga. Ta valget linikut vaadeldi kauget orjalises kartuses ja ta silmasärast leiti töörasekuses jõudu. Kogu rahvas oli Kaunitari teenistuses ja ta oli kõikide õde, naine ja armastaja ema . . .

Möödusid aastad. Kaunitar nõudis oma alanatelt püsivat, iseseisvat tööd ja enda kaitset himurate võõraste rahvaste pilkude eest. Vabaduse peopäevad olid muutunud rasketeks tööpäevadeks. Rahvajuhid olid hiljuti vabanenud rahva lõhkunud parteideks . . .

Seal hakkas esiteks sala ussi-susinana, siis ikka valjemalt ja väljakutsuvamalt kuuluma hääli üksikutes rahvamasside gruppides:

„Kaunitar peab ainult meile kuuluma! Oleme suuremad töötegijad riigis!“

„Kellele kuulub Kaunitar, saab teiste valitsejaks!“ sõnasid teised.

„Kaunitar peab kõikidele kuuluma!“ nõudsid kolmandad.

Sõnadele järgnes sõim, kisklemine ja viimaks vägivald . . . Venna veri pandi voolama. Kaunitari kisti vägivaldselt ühe partei käest teise kätte nagu joobnud uulitsa libu. Ta jumalik valgus ja üheõigusluse loor oli vere ja poriga tallatud. Kaunitari põski mööda langesid kibeduse ja alanduse pisarpärlid. Ta mõtles nuttes:

„Oh taevalised, kui teie aimaksite, kui raske on valitseda ja juhtida äsja orjakojast vabanenud rahvast. Kuhu on jäänud mu nõuandjad — rahva prohvetid? Miks ei suuda nad oma rahva mõistust selgitada? Nad hävitavad mu, nad sõtkuvad mu tänavrentslis hullu koerana surnuks. Nad ei tea, mida toimivad minuga selles metsikus saagijagamise hullustuses. Oh, inimlapsed, teie jagate ennast surmale, uuele orjusele! . . .“

Seal keset kõige suuremat mõllu ja hävingut sõitsid ühked rüütli kuldkiivrites, kaetud parima relvastusega, ning rebisid Kaunitari massilt, tõstsid ta sadulasse ja ratsutasid hommiku poole üle kõrgete mägede, kus punas uue päeva koit . . .

Kadusid ratsanikud Kaunitariga, kuid nendele järgnes pimedus ja torm. Rahvas kohkus, kuid see kõik oli hilja . . . Kusagil keeras ajaloo-vana oma tüüri rattal uue suuna . . .

Kui judinad jooksid üle selja.

Saksa kirjanik **Günther Plüschow.**

Eelpõrgu on mul selja taga. Judinaid ma ei tundnud. Määratumad vood tormasid Le Maire merekitsuses purjelaeva „Parma“ laest üle; me vaatasime neile näkku, kellegi silmad ei pilgutanud.

Olen pääsnud kap Horni põrgust; kakskümmend kaheksa päeva eksis laev määratumas veekõrbes, kakskümmend kaheksa päeva ümbritsetud vinguvast, vilistavast marust, määratumatest rohelistest veemägedest, päevad otsa hirmsas orkaanis, tuulest kõrvale aetud peaaegu 65. lõunalaiuse kraadile.

Hiiglahäämäed tõusid hädasolevale laevale salatigedalt ette, õõ ja udu, kap Horni tormide kõige hullem lumetuisk mängis laevaga, maru, mis mürinal pörkas vastu safiirrohelisi jääkaljusid — meie pääsime mõnikord ainult juuksekarva võrd neist hirmsatest mägedest, mille vastu me oleksime purunenud kui klaas; me ei vankunud, me võitlesime, võitlesime, purjetasime, maadlesime aetud tuulest, olles hirmsate elementide mängupalliks — ja ei tundnud hirmu.

Sada päeva on sellest täna, kui „Parma“ lahkus Hamburi sadamast, et jõuda Tshiili lääneranda, sada päeva juba, ikka veel merel, ikka veel purjede all, ilma iial nägemata maad. Ainult taevas meie pea kohal ja ääretu veteväli meie ümber ja seegi iga päev — midagi uut, ilusat, kaunist!

Meie võitsime — ainult veel mõned meremiilid ja me jõuame Corrali sadamasse; kuid tuul, meie ajav jõud, näib viimastel nädalatel kõik oma jõu olevat ära kulutanud. Teda polegi enam, just siin, kus siht juba peaaegu saavutatud!

Ülemaise iluga tõsis päike täna lõpmatusest, sädeles ja säras ja näitas meile tulumilt kaugel horitsendil Tshiili mägede kontuure, Kordiljeeride metsikuid tippe, esimest maad meie teel, meie sihti. Meie kohal võlvub sügavsinine taevas, võisteldes ilult ja värvilt ja läbipaistvuselt — Vaikse ookeani siniste voogudega.

Kapten on kaasa võtnud väikese, kena kanuu; see lasti vette; esimest korda saja päeva jooksul lahkun ma „Parma“ laelt. Nüüd tantsime kahekesi väikeses pähklikoores — hiiglaeav seisab vaikuses täiesti paigal; ainult kallub vahetevahel tasastel voogudel, kord tüürbordi, kord bakbordi

poole; kõik purjed ripuvad nagu pilved taevakõrgustel mastidel, vees ilmub nagu muinasjutus üks teine purjekas, vabiseb ja väänleb fantastlikult nii, kuidas kerged vood teda kujutlevad.

Mul on mu ustav nõiakast kaasas. See võluv pilt, mida inimene elus vaid korra näeb, on varsti plaadile igavestatud. Nüüd anname oma paadi veele mängukanniks, laseme endid ajada, hällitada, laskume muinasjutusse. Päike sädeleb ja läigib, klaas selge meri tõuseb ja vajub, muinasjutulaev hällub tasakesi, kuulda pole vähematki heli.

Äkki kajab meie kõrval kõva norskamine. Suur valaskala purskab oma purtskaevust vee parajasti üles vaiksesse õhku, tema hiiglaselg rullub veepinnal. Meie viibime selle mereosa valaskalade jahipiirkonnas.

„Kapten,“ ütlen ma nagu unenäos, „kui ma jõuluks ei peaks mitte enam jõudma sadamasse, siis soovin ainult veel üht: sama ilusat päeva kui täna. Vaadake ometi seda vaikust ja rahu!“

Ma vahin jälle mõtiskledes vette, mu mõtted rändavad. Äkki kähvan ma püsti. Kanuu teeb järsu liigutuse ja kaptengi ärkab ehmudes unelmaist.

„Vaadake, kapten — hai!“

Klaasselges vees läheneb uuesti, just kui ennegi, hiiglahai; oliivrohelisena sädeleb ta smaragdikarva vees; siis tuleb veest nähtavale ta hirmus pea ja ta müksab oma terava ninaga väikest paati, kuna ta selja ja sabaoimud merepinnast läbi lõikavad.

„Seal on veel üks!“ hüüab kapten.

Jälle läheneb üks määratu hai, veel suurem kui esimene. Meid lahutab temast väikeses paadis vaid õhuke sein; paat on nii sügaval vees, et ainult mõni sentimeeter tema äärest veest kõrgemal seisab!

Kapten sõuab pikkamisi ja ettevaatlikult laeva poole, aga vaevalt kastab ta aerud vette ja need sulisevad, kui elukad kohe jälle paadi poole tormavad. Nüüd on neid juba kolm, neli; nad on näljased, sest muidu ei tikuks nad nii paadi lähedale, kuna hai ju on kartlik. Nüüd napsab suurim neist aeru järele; me näeme kohkudes, kuidas ta valge kõht sirab; ta hirmsad lõuad avanevad — kapten lükkab teda, tabab looma

— kanuu hakkab kordutavalt vankuma. Siin ümber minna? Hirmus juba sellele ainult mõelda!

Haid on vihased; nad ümbritsevad meie pähklikoort ägedalt. Ja laeva juurde on veel hulk maad! Ikka rohkem kolmenurgelisi oime tuleb nähtavale, kuidas nad veepinda mootorteravusel lõikavad; nad ujuvad nüüd otse meie paadi juurde ja püüavad seda ümber lükata.

Kapten võtab oma laia meremehenoa. Välgukiirusel lööb ta sellega — vereoja näitab, et mitte ilmaaegu. Pikkamisi, oh kui pikkamisi läheneme jälle „Parmale“.

Laevalt on meie hädaohtlikkust märgatud. Hulk silmi vahib sealt tarretult meie poole. Esimene ohvitser laseb suure päästepaadi valmis seada, et meile appi rutata, enne kui see on hilja.

Hai on kaval — meie kavalamad! Me tungime läbi ja läheneme laevale. Juba ootab laevasein! Vaevalt oleme juba peaaegu laeva kere keskel, kui jälle alla sügavikku kukume. Ähvardavalt seisab laevakere meie kohal, kummardab meie poole, nagu tahaks ta meid purustada, siin on vaja näidata, et oleme meremehed.

„Seal see eelmine köis on kindel, et seda mõõda ronisin ma ennist alla,“ ütleb kapten.

Mina valin soodsa momendi, mil paat jälle taevasse tõstetakse, kahman tähendatud köiest kinni, hüppan üles, laev kaldub samal hetkel juba teisele poole, kanuu kaob laineorgu, sügavale, sügavale minu alla.

„Köis!“ kisendab kapten.

Mina sulistan vees, köis on mul käes. See annab järele, keegi pardal on selle mitte midagi aimates lahti visanud! Nagu unes kuulen ma jooksmist laevalael, näen kapteni kui hullu aeruga vette lõovad, töötan vees nagu rabelev konn — ainus abinõu haide tagasitõrjumiseks, siis tunnen, kuidas köis jälle pingule läheb. Nüüd kaldub laev jälle sügavalt minu poole, laineselg võtab mu enese peale, tõstab minu üles. Manäen laevalage, siis kukub meri minu all jälle ära, ma ripun kõrgel pardaseinal, tugevad meremehe käed kahmavad minust kinni — ma olen üleval!

Kättemaks!

Ruttu tehakse hai õng lahti; mina toon ruttu kohale ka vana suure parabellumpüstitoli, mille juurde mul tagavaraks on ka mõned dum-dum-padrunid. Umbes kolmkümmend haid järgivad laeva, mis vaevalt edasi nikkub. Nad ujuvad laeva kõrval, laeva nina all ja on klaasselges vees nii selgesti näha, nagu ujusid nad helesinise klaasi all. Meie ei suuda aru saada, kust see hulk haisid, eriti selle laiuse all ja veel võrdlemisi külmas vees (18—20 kraadi Celsiuse järele), äkki tuleb.

Ainult meetrid lahutavad meid veest ja ühtlasi ka meie all keerlevatest haikaladest. Kui kõvasti lõhnavat soolaliha õnge otsas siia ja sinna liigutatakse, tormavad murdjad metsikus apluses sööda kallale; igatiks neist tahab olla esimene. Nüüd hammustab esimene, ajab oma hirmsad lõuad seitsme rea teravate hammastega laiali — pekk on kadunud. Äge tõmme nõõrist, hai rabeleb, meeste saagina, terasõnge otsas, tiritakse kaheksimne mehe ühisel jõul laele — ja sureb!

„Nüüd tuleb minu kättemaks!“ ütlen mina.

Uuesti tantsib õng veepeeglis, uuesti tormab üks haikala selle kallale. Ta pea lendab selle juures veest välja, ainult hetkeks — siis paugatab juba minu püstol ja selle lühikese maa peal on ta mõju hirmus. Purustatud selgrooga väänleb käänleb hai ringi ja ta veri värvib sinise vee punaseks. Siis jääb hiiglakala vaikseks ja teised haid tormavad ta kallale. Ja uuesti tormab üks hai lähemale, jälle paugatab püstol, ükskord, kaks korda, jälle peksab üks määratu hai vett oma sabaga ja jälle kisuvad teised ta meie silmade all puruks. See oleks olnud meiegi saatus, kui kanuu oleks ümber läinud.

Ja uuesti paugatab parabellum. On midagi mõistatuslikku, mis neid loomi ikka jälle edasi ajab, ja kust nad tulevad? Kui olen neist juba 13 tapnud, siis lõpetan. Minu kättemaksuhimu on vaigistatud!

Ja edasi särab päike ülemaises ilus, kuni ta loodub. Meie ümber on rahu; tõuseb tasane tuuleõhk; meie all luurab surm hai lõugade vahel. Mina sain täna tunda judinaid, mis mul jooksid üle selja.

Merimehed.

Ameerika kirjanik **John P. Herrick.**

„Noh, vana Tom, joo veel klaasike ja ketra oma lõnga siis edasi. Aga mitte mõnda hullu lugu lendavast hollandlasest, merevaimust või mingisugusest muust tondist. Jutusta mõni tõsine lugu ja mitte mõni muinasjutt lastele.“

„Mu poiss, jätta tondid rahule. Olen näinud neid ja teisi. Jätta nad rahule, et nemad jätaksid rahule ka sinu, ninatark, sina!“

„Joo ja ära kohe karvaseks saa, vana merikaru! Ja jutusta meile midagi!“

Tom Higgins jõi ja ketras oma lõnga.

„No kuulge siis, poisid! See juhtus veel sel ajal, mil aurikuid veel kui imetegusid imetleti; siis oli kolmemastiga laev merel veel isand ja romantiline elu ning seiklus-himu leekis merimeeste soontes.“

„Haikala“ oli vana iiri laevakast, mis Tshiilist tuli salpeetrikoomaga. Vilets ja vana laev, hulga rottidega laevaruumis. Ja meeskond oli sama palju väärt kui laev. Inimsoo jäätised. Kokkukühveldatud igast ilmakaarest, kõigi raasside ja rahvaste kirju segu. Nadikaelad, roimarid, seiklejad ja päevavargad ja nende hulgas kõige hullem Jim Moore.

Rioni saime veel kuidagi toime, aga kui seal siis ühes sadamakõrtsis mingisuguse ilusa tüdruku pärast laevameeste vahel tüli tekkis, siis oli võimatu seda veel sallida. Iga sõna oli kirumine ja vandesõna, iga liigutus löök või noapiste.

Jim Moore ja John Hilpert vihkasid üksteist südamest. Jim oli tüdrukule Rios vürstliku tasu andnud — ei tea, kust paganast ta alati palju raha sai — ja edev iludus oli pärast seda kohe Johnile sülle istunud ja teda suudelnud. Usun heameelega, et talle John Hilperti sile nägu enam meeldis kui metsiku Jimi metsik näolapp. John oli ju kena, viks poiss ja naised armastasid teda.

Aga Jimil oli nuga ruttu käes ja inimeselust hoolis ta vähem kui tükist närimistubakast. Jim Moore oli oma kõvaduse ja tooruse läbi tõusnud ühe osa pakkparda meeste juhiks ja John oli tüüripardamaat. Ja nõnda oli nende tüli auasi ja tuli võimu võtmise otstarbel „Haikalal“ läbi võidelda. Peaaegu igapäev tekkis laevas kõige pise-mal põhjusel palju tüli ja laevaarstil oli rohkesti tööd. Tihti pidi kapten vastased vägivaldselt lahutama.

Vaheajal jõudis „Haikala“ Brasiilia kar-detavatest kaljudest läbi ja lähenes Argen-tiinale.

Äkki ilmus kollane palavik. Võite kujutella, poisid, mis see taud tolles mõrtsukalises palavuses mustuse ja mädanevate laevaplankude vahel tähendas. Meeskond sureb pikkamisi ja laev hulgub, viimaste madruste haisevad laibad peal, tüüritumalt, tummalt ja kohutavalt ääretumas veekõrbes ringi.

Nädala jooksul oli „Haikala“ kogu meeskond üksteise järele mõõtmatusse hauda lastud ja ainult kaks meest jäid tühjale, surevale laevale. Jim Moore ja John Hilpert.

Saatuse kummaline tuju oli nad ellu jät-nud, oli neist haiguse lasknud mööduda. Üdusega nägid nad nüüd, et pidid ükstei-sega leppima ja üksteist toetama, koos sööma, töötama ja küll ka rääkima.

Nad jaotasid oma vahel töö; kes neist päeval seisis tüüri juures, see magas öösel, ja ümberpöörduvalt.

Mõnikord puutusid nende käed kokku, kui tüüri üle andsid, mõnikord kiitis üks sõõke, mis teine valmistanud. Nii lähenesid sidemed üksteisele pikkamisi. Kõik vaen-lus ununes, ja see oli hea.

Siis tuli aga hirmus aeg. Tuul kadus. Purjed rippusid raadel, ainustki pilve pol-nud taevast ja ainustki laeva merel.

Johnil oli valve, kui ta põhjas nägi esile kerkivat väikest väävlilkollast pilvetompu. Nii siis oli seal tuult. Ta äratas Jimi, kes ruttu purjed maha laskis. Tulemas oli torm. Ja torm tuli. Ma ei taha teid väsitada lõunaameerika rannas valitseva tormi kirjeldamisega, võin teile vaid öelda, et mulle näib põrgu parem olevat paradiisist selle korratuse vastu looduses.

Kuid seegi õõ möödus. Meri oli neelanud „Haikala“ kõige ta salpeetriga ja rot-tidega.

Ent seegi katastroof möödus Jimist ja Johnist. Kinni hoides kommandasilla tü-kist, ootasid nad surma, mis näis olevat kindel. Seal otsis esimest korda ühe pilk teist ja läks käsi kätte. Ruutmeeter pinda pakub kahele sõbrale küllaist ruumi.

Nõnda aeti väikest parve edasi kui voo-gude mängu eset. Vett neil enam ei olnud ja ainult üheks päevaks oli neil veel toitu. Ja ometi polnud nende vahel vaenlust. Vae-

valt lootsid nad veel pääsmist, aga ometi otsisid nende silmad maad või purje.

Siis kerkis äärmisel silmapiiril üles suit-supilv.

Ime! Aurik lähenes ruttu. Jim tõmbas särki hädaplaguna üles ja läbi pikksilma silmitsesid vaheldamisi lähenevat laeva. Nad nägid, et see oli ilus aurik ja et ta signaalmaastis seisis märk: „Näeme teid!“

Särasilmil vaatasid nad üks teisele. Hädadoht oli möödunud. Ja ühes temaga närvide üleloomulik pingutus, mis neid seni oli hoidnud jalul.

Siis aga oli neil, nagu oleks kõik energia neist lahkunud ja merre vajunud. Nad vaatasid üksteisele, kuid nende pilgud ei kohelnud. Päästetud, päästetud! Mis oli Jimil öieti tegu Johniga ja Johnil Jimiga? Ühine surmahirm, üksioleku seltsimehelikus oli kadunud. Päästetud!

Paat lasti merre laevahädaliste äratoomiseks. Nüüd tundis John auriku nime ära ja hõiskas. „Mabel“ oli laeva nimi ja ka selle tüdruku nimi, kellele Jim oli maksnud ja kes Johni oli suudelnud. Paistis, nagu oleks inimestemaailm, mis neid lähenevas paadis jälle vastu võttis, neile vastu saat-

nud ka vana hinge ja vana viha. Nad heitsid üksteisele vihaseid pilke ja pöörasid teineteisele selja. John laulis lustiliku laulu tüdrukutest, suudlustest jne. Siis oli Jim selja taga välja võtnud noa, väike hüpe, löök ja nuga lõi Johni laia selga. Aga parve isiklise vankumise tagajärjel kaotas ka Jim, kui John karjatades vette kukkus, tasakaalu ja teda ei nähtud enam iial.

Paat jõudis laevatüki juurde ja leidis selle tühjana, Ruutmeeter pinda on kahele vaenlasele liig väike.“

„Noh, ilus, vana luiskaja, hästi kedratud! Aga kust sa need asjad siis teada said, kui neist kumbki ei pääsnud eluga?“

„Ütlesin ma seda, mu poiss? Auriku madrused leidsid John Hilperti raske haavaga ja tõmbasid ta merest välja. Kuid meresõitjat temast enam ei saanud!“

„Ja siis jutustas John sulle selle loo? Mõistan! Kas ta ei jutustanud sulle aga mõnda muinasjuttu, vanamees?“

„Ei, mu poiss, seda ta ei teinud, sest mina nimetasin ennast tookord John Hilpertiiks. Ja nüüd lõpp loole ja joomingule! Ilm on pimedaks läinud ja ma pean minema tuletorni. Kas tulete kaasa, poisid?“

Sügis.

Jakob Liivi sonett.

*Tuul hulub, lumehelbeid sajab
Ja sajab lehti maha puist,
Need viimsed ehted möödund suist,
Neid taul maapinnal taga ajab.*

*Kuid lein neil kahinas nüüd kajab,
Nad unistavad suve kuist.
Tuul kannab kaugele ju muist
Ja feisi mängukanniks vajab.*

*Kord kogub kokku kubilasse,
Siis puistab jälle laiali
Ja kannab sohu, teele, vette.*

*Nii kõrgelt järjelt madalasse
Kõik ilu mattub kiiresfi
Kui möödaminev silmapete.*

Võidujooks surmaga.

Rootsi kirjanik **Bernhard Bengtson.**

Olles veel alles noor, olin ma tihes meie väikelinnas abiametnik. Minu palk oli vilets ja kõrgemale tõusmiseks oli mul välja-vaateid alles viie või kuue aasta pärast.

Ja ometi ei oleks elu muutunud nii ütlemata väljakannatamatuks, kui mul mu lähemaks ülemuseks ei oleks olnud haruldast ebasümpaatne inimene. Temal oli suurepärase talent teistele inimestele elu hapuks teha, ja minu nõökamise oli ta enesele eriti ülesandeks teinud. Kus see iial võimalik, seal piinas ja vaevas ta mind ning laimas kõrgemate ülemate ees. Mis ime siis, et minu rinda mu piinaja vastu viha tekkis.

Ühel õhtul kohtasime ühes restoraanis. Ulrichil, nii oli mu piinaja nimi, oli silmanähtavalt tubli jooming selja taga, sest tal oli juba hea kilk peas. Ta tahtis mind seega alandada, et mulle prii joomingu pakus, ja mina ei julenud ta ettepanekut tagasi lükata.

Ma jõin õige tagasihoidlikult, aga Ulrich valas enesele kõiksugu sodi sisse, ja ei kestnud kaua, kui ta juba täiesti joobnud oli. Selles seisukorras väljendas ta kogemata, et minu päevad abiametnikuna olla loetud.

„Teile öeldakse juba lähemal kuul üles,“ ütles ta jultunult. „Te teate ju, et mul pisut mõju on, ja teie koha saab üks minu sugulane. Annan teile nõu, hakake kohta otsima.“

Ma jäin väliselt külmaks, kuid südames paisus mul äge viha selle lontruse vastu, kes mind alati piinas ja nüüd ka leivata tahtis jätta.

Oli juba kaunis hiline õhtu, kui hakkasime koju minema. Mina elasin alevis ja Ulrich jäi selle juurde, et minu koju saadab. Tema oli nüüd jõudnud sentimentaalsesse staadiumi ja kinnitas, tema olla minu ainus sõber ja et me koduteel kõik mu tulevikuküsimused läbi sõelume. Tema võivat mulle juba mõne koha muretseda, sest tal olla häid suhteid.

Nii siis läksime ja Ulrich luksus ja lobbies kõiksugu lollusi. Viimaks palusin ma teda vähemalt suudki pidada.

„Teie olete ju lakku täis kui tina,“ ütlesin ma.

Tema jäi järsku seisma. Olime juba linnast väljas maanteel.

„Mina lakku täis, ütlete?“ kisendas ta. „Se—e on va—va—le. Ka—as pean näitama, et see on — lol—lus?“

„See oleks teil sellises seisukorras raske,“ vastasin mina rahulikult.

Ulrich sai ägedaks:

„Ku—kui ma—a se—seda mööda ü—üles ro—onin ja jä—jälle al—alla, siis ei võ—

Instruktor **Ado Johanson** †.

9. skp, lahkus surma läbi 57. aasta vanaduses Eesti esimene põllutöö instruktor, Põhja-Eesti Põllutöö Keskseltsi maaparandusbüroo juhataja ja riigikogu liige Ado Johanson. A. Johansonil on suuri teeneid põllumajanduse edendamise alal. Olles põllumajandusliku kultuuri vanim ja aгарaim tegelane andis A. Johanson õpetust põllutöö kursusel ja nõuandeid kohtadel Peale põllumajanduse tegeles ta ka kirjanduse ja ajakirjanduspõllul. 8. aastal toimetas ta Põllumeeste Keskseltsi häälekandjat „Talu“. Tema sulest on ilmunud hulk põllumajandusliku sisuga raamatuid ning artikleid ka poliitilistes ajalehtedes. Ka soome keelest on ta tõlkinud palju raamatuid, muuseas ka meil laialdaselt tuntud Linnankoski romaani „Laul tulipunases lilles“. Kadunu põrm saadeti Tallinnast kodukihelkonna kalmistule.

või o — ometi öelda, et o — olen pu — purjus.“

Ta osutas raudsetele elektipostidele tee ääres.

„Rumalus,“ ütlesin ma, „selle jätate tegemata!“

Aga veel enne kui aimasin, oli Ulrich posti juurde komberdanud, palitu seljast maha visanud ja hakkas üht raudposti mööda üles ronima. Minu esimene mõte oli tema juurde tormata ja teda maha kiskuda, aga siis mõtlesin: „Jäta ta; kui ta tahab hull olla, alla kukub ja oma kaela murrab, mis on minul sellega tegemist? Pealegi ei vääri ta, et ta elu päästan, see piinaja!“

Tahtsin minna edasi ja teda jätta ta saatse kätte, kui kuulsin hämarikust lallutavat häält:

„Hallo, see läheb laitmatult — hupp ronin ü — üles ja ka — kahman tra — traadist ki — kinni. Ö — öeldakse, et — see on ka — kardetav — lollus — mi — mina — nä — näitan — hupp — e — et see — po — pole tö — tösi.“

Ma ehmatasin tarretuks. See mees tahtis enesele tõesti otsa teha.

„Pea!“ hüüdsin ma. „Kohe tulge alla. Kui puudutate traate, olete kadunud!“

„Lo — lollus! Mi — mina nä — näitan — hupp — et see — lo — lollus on. Lä — lähen — ü — les ja — ja —“

Unustatud olid kõik piinamised ja see, et ta mind tahtis lasta vallandada. Siin oli

lihtsalt inimese elu hädaohus. Nägin veel et Ulrich juba ronis, ja jooksin, jooksin, nagu ma veel iial pole jooksnud. Minu ajus elas vaid üks mõte: „Elektrijaama maakeskjaam on siit vaevalt 200 sammu eemal. Pean laskma voolu katkestada. Loodetavasti valvab keegi. Muidu pean äratama inimesed — ainult ruttu, ruttu!“

Lõõtsutades, hingeldades jõudsin keskjaama. Uks oli lahti. Keegi tehnik töötas ruumis. Paari sõnaga oli kõik öeldud. Ta tormas shaltlaua juure — ainus käeliigutus ja vool oli katkestatud.

„Õieti ei tohi ma seda teha, aga kui inimese elu kaalul on . . .“, ütles mees.

Sekundid olid kallid, sest kõik ümbrus oli nüüd pime ainult selle hullu pärast. Jooksime mõlemad posti juurde ja leidsime Ulrichi juba alla tulemast. Ta kisendas ja lallutas:

„Hallo, kuhu te jäite? Hallo . . . lollus eluhädaohuga . . . Võtsin ikkagi traadist kinni . . . Kes võib nüüd öelda, et olen lakku täis?“

Niipea kui tehnik nägi, et mees oli alla tulemas, jooksis ta tagasi ja pani tuled jälle põlema.

Hiljem võeti muidugi uurimine ette, miks vool oli katkestatud, aga Ulrichi mõjukate sugulaste pärast lõpetati asi. Minule igatahes oli see juhus kasulik, sest Ulrich las kis enese mujale paigutada ja mina sain tema kohale.

Möödunu.

Aleksey ^{Do}lgoshev.

*Kirgi mul oli nii helklevaid, rabutuid — uinusid;
Mõtteid hulljulgeid ja meeletuid oli mul — pefsid mind.
Laule mul oli, ja palju ma fundsin neid — lõppesid; —
Taevaste tumedas sinas nad kullana loitma löid.*

*Koite mu kallima silmes kord oli — nad võeti.
Armastusuni meil palav ja magus kord oli — ja naerdi . . .
Päike, see heledat valgust me ellu kord puistas — enf fumenes.
Süda, see terasesf kõvem mul oli — enf purunes.*

Miks suri Bert Lorenz.

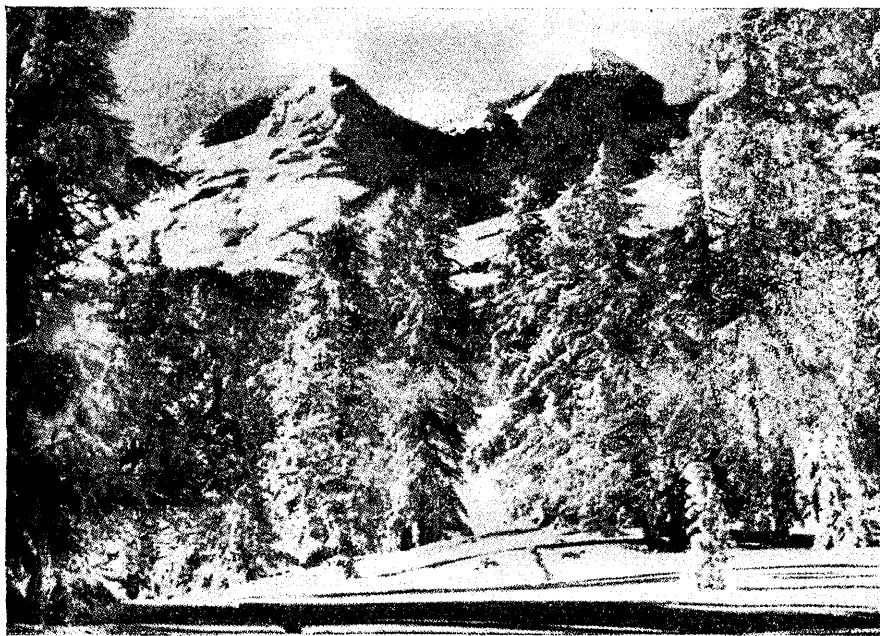
Austria kirjanik **Käthe Kürschner.**

Bert Lorenz oli kassameister Eschenheimeri ja Ko. suures pangamajas Frankfurdis. Ta oli väike, nõrk inimene, umbes nelikümmend aastat vana, kitsa, kitsa rinnakorvi ja kitsa, kahvatu näoga. Juba hulga aastaid seisis ta pangamaja kassas ja luges niiske pöidla ja nimetissõrmega rahatähtede kimpe, ilma et iialgi oleks eksinud.

Ta tervis ei olnud õigupoolest iialgi eriliselt tugev olnud, kuid juba mõnda aega

Nüüd lasi ta päevi ja nädalaid mööduda ja sundis end unustama, et olid olemas pangamaja Eschenheimer, kassa ja rahatähed, mis pidid saama loetud, välja makstud või kimpudesse korraldatud.

Sellest imeilusast unenäoelust kiskus teda ta peremehe, härra Walter Eschenheimeri külaskäik, kes viibis Monte Carlos ja oli tundnud soovi näha oma kassameistri tervise paranemist isiklikult. Lõpuks olid need

Talv mägestikus.

kõhis ta ja õhtul oli tal palavik. Ta pööras arstide poole, kes konstateerisid algavat kopsuhaigust. Nad soovitasid tungivalt sõita pikemaks ajaks lõunasse.

Nii tuligi, et Bert Lorenz ühel päeval, oma pangamaja kulul, võis jalutada San Remo igavesti sinise taeva all soojendavas päikeses. Ta olemasolu näis talle esimest korda ilus. Ta arvas end olevat vürsti, tõusis hilja, jalutas, sõi palju ja hästi ja tundis, et ta vaesed kopsud laienesid ja vabalt hingasid. Ta teadis küll, et härra Eschenheimer ise iga aasta veetis lõunas, kuid ei olnud iialgi seda mõnusust, seda mugavat, unenäotaolist ilusat elu kujutleda suutnud.

kakstuhat marka, mis Bert Lorenz oli saanud selleks reisiks, ka raha.

Nii tuli, et ühel ilusal päeval peatas alandliku pansiooni ees, milles elas Lorenz, suurepärase auto, millest väljus paksuvõitu härra Eschenheimer. Ta kassameister, kes parajasti oli uinunud aias kesk õitsvaid roose ja noogutavaid palme, ajas end ehmunult püsti, kui kuulis peremehe tüsedat häält. Kuid Eschenheimer surus ta tugitoolile tagasi ja võttis heatahtlikult vastu ta vabanduste pika rea. Lorenz vabandas haiguse, saadud raha, une pärast lühidalt, ta palus vabandust oma ebatähtsa olemasolu eest. Pangahärra koputas talle õlale ja kutsus

teda enesega Monte Carlosse kaasa. Ta arvas, et on hullumeelsus Frankfurti tagasi pöörata, ilma et oleks näinud seda Eldoradot ja et peaks vähemalt riskima mõned sajad frangid sellēs pörgulikis paradiisis, mis nimetab end kasiinoks. Punastades koheles Lorenz tänu, tõi kübara ja mantli ja kihutas, mõned minutid hiljem, kuuekünehobu-ejõulises autos Monte Carlo poole.

Café de Paris's võeti eine. Tumesinisena kummis taevas kasiino valge toredusehitise kohal, Grasse'st puhusid kannikeselõhnad ja segunesid paljude elegantsete naiste uimastava pärfüümiga.

„Nüüd peate nägema, mis on kergemeelus,“ ütles Eschenheimer ja viis ta vaipadega kaetud marinortreppisid mööda ühte mängusaali. Suurtel, ovaalsetel laudadel mängiti bakkarati. Kestis tükk aega, kuni imetlev Lorenz mõistis selle mängu olu ja mängusummade kõrgust. Laitvalt raputas ta pead summade pööritava kõrguse üle, mis vahetasid silmapilkudes omanikku. Seal lükkas Eschenheimer ta mahedasti praegu väbaks saanud toolile ja ütles: „On vana mänguseadus, et võhik võidab. Asetage üksainus kord viissada franki.“

Ruttu katsus Lorenz välja rehkendada, mis viissada franki on markades, kuid ta kõhklus kadus äratundmise ees, et õigupoolest Eschenheimeril oli õigus raha ülejäägile ta rahataskus.

Aeglaselt võttis ta istet, lõi aeglaselt rahatähed lahti, ostis mängumärke ja sai saani oma kätte. Juhatatud mängujuhist, jagas ta kaardid välja ja lõi üheksat. Kümne minuti pärast oli viiestsajast frangist saanud nelikümmentuhat. Harilikult pööras ta Eschenheimeri poole, kes seisis ta taga ja teda julgustas väikeste hüüetega. Keegi paks härra laua teises otsas oli asetanud kolmkümmentuhat franki.

„Välja anda,“ sosistas Eschenheimer. „Teile jääb ikka veel kümmentuhat franki.“

Värisedes jagas Lorenz kaarte. Tal oli üheksa, paksul kaheksa. Nüüd valdas teda julgeoleku määratu laine. Nagu unenäos jagas ta kaarte, lõi üheksat, lõi kaheksat, võitis iga kord. Ta ärkas alles, kui kuulis imetluse pominat, mis läbibistas kogunud

inimsalka, ja kui kuulis mängujuhti hüüdvat:

„Pool miljoni franki pangas! Kes teeb banko?“

Pool miljoni franki. See oli ju peaaegu sadatuhat marka? See tähendas talle, koos pansiooniga, rahu ja tervist! Ei mingit tagasipööramist Eschenheimeri pangamajja... ei mingit tundidepikkust seismist kassas.

Seal astus hüglakasvuline ameeriklane laua äärde. Ta punased paled, ta lai, muskulöösne kogu, kõik temas õhetas tervisest. Ta heitis lauale paksu rahatasku ja vaadates pilkavalt Lorenz'ile ütles:

„Ei mingit bankot. Teen ainult nelisada-kaheksakümmentuhat franki.“

Juba tahtis Lorenz kaardisaani edasi lükata. Kuid kuratlik võim ahvatles teda alustada võitlust selle upsaka ja nii väga terve mehega. Ta jagas hingetus vaikuses kaardid. Kolm daami enesele ja kaks kuningat ja ühe ässa vastasele. Tal oli bakkarat, ameeriklane võitis ühega. Vankudes tõusis ta ja oleks peaaegu maha kukkunud, kui Eschenheimer teda ei oleks toetanud.

„Missugune lollus viimast välja anda,“ ütles ta. „Noh, lohutage, teile jäävad veel kakskümmentuhat franki. Kaunis ilus võit.“

Lorenz noogutas tummalt ja pani raha taskusse. Pangahärra autos, mille see peale heatahtlikku jumalagajättu talle kasutada andis, kihutas ta San Remo'sse tagasi ja jõudis täitsa uimasena pärale. Talle näis, et oli möödunud igavik sest saadik, kui ta oli lahkunud omast toast. Ta istus kirjutislaua taha ja pikkamisi selgus talle, mis oli juhtunud. Tervis, rahu, unistatud majake maal, kõik see oli juba tema päralt olnud, ühes välkuvate mängumarkidega rohelisel laual. Ta oli nad kergemeelselt . . . kaotanud. Nüüd algas vana viletsus uuesti. Köha tuleb tagasi . . . ta nägi enese ees ebamugavat, külma korterit . . . nägi end jälle niiske pöidlaga rahatähti lugevat . . .

Ta haaras tagumisse taskusse, kus ta, nii oli panga eeskiri, alati kandis revolvrit. Pauk meelekohta ja Bert Lorenzi ei olnud enam. Ta ei olnud oma rikkuse kaotust suutnud kanda.

Kes meie järel tulevad.

Saksa kirjanik *Thea von Harbou* romaan.

2

Kuna mõlemad vaikisid, kostsid teel tulevavad sammud ja läbi äikesepilvede Jensi näol tungis esile sädelev rõõm.

„Tere,“ ütles Marlen ja ta küsivad silmad libisesid ühelt teisele.

Õpetaja andis talle käe, millest Marlen haaris tugeva pigistusega. „Issand õnnistagu Teie tulekut Lubiini, armas naine, ja sellesse majja!“

„Tänan, õpetajahärra, hea soovi eest. Ja mis puutub minusse, et siin koduneda, teen kõik, mis mu võimuses, ja algus ongi juba tehtud.“ Ta hääles värises veel veidi kiire käik ja ta silmad küsisid Jensilt, mis ta arvab. Kuid see vaatas õhku.

„Teil oli pikk tee teha, enne kui jõudsite kodukohta,“ arvas Hannes Henssen tähelepaneliku pilguga säravasse naisenäkku.

„Jah. See ei tee aga midagi. Kui rändamisel on eesmärk!“

Õpetaja naeratas. Naise viisis, kuidas ta Jensi kõrval seisis, oli nii palju võitlus-himu ja ta silmad valvasid raskete, tumetate juuste all. „Kus õppisite Jensi tundma?“

„All Aafrikas, mu isa farmil, kus ta lebas palavikus. Ravitsesin teda, viisin ta koju ja nii sai ta minu omaks.“

„Kes õnnistas teie abielu?“ küsis Hannes Henssen.

„Elu, õpetajahärra,“ ütles Marlen ja vaatas mehele kindlalt silmadesse.

Hannes Henssen ajas end püsti ja Jens pani käsivarred rinnal ristamisi. Marlen ootas.

„Ja Jumal?“ küsis õpetaja lihtsalt.

„Jah, Jumal kah,“ ütles Marlen. „Ja ääretus üksilduses, mis oli meie ümber, on inimene loojale nii lähedal, et me ei vajanud vaheldajat.“

„Teie olite nagu kõrbes, ma tean,“ ütles Hannes Henssen tõsiselt. „Kuid elu tõi teid tagasi inimeste ja nende ilusate seaduste juure. Ja teie tahate nende inimestega elada, tahate nende keskel koduneda, proua Marlen. See läheb raskeks, kui teie ei lase oma abielu Jumala auks pühitseda, kui teie ei vannu oma mehele truudust altari ees, et Issand teid õnnistaks.“

„Õpetajahärra,“ algas Marlen vaikse näoga, „töötasime higist nõretades ja ohakad rebisid meie käed veriseks. Võideldes eluga, oleme vaevalt saanud aega heita

pilku taeva poole. Heitlesime rind rinna kõrval viletsuse ja surma ja hädaga ja meil puudus arusaamine suurte sõnade vastu, nagu nad siin tulevad libedalt üle keele. Kuid kui koduigatsus viis Jensi mu juurest minema ja ma mõistsin, et ta enam tagasi ei tule, jätsin isa ja ema maha ja maa, mida armastasin, kuna olin teda ravinud higi ja pisaratega, ja tulin talle järele, kuni ta leidsin. Mind ei sundinud vanne ja jumalakartus ja ometi olin talle truu. Mis teoga on tõestatud, miks seda vanduda? See oleks sama, kui küpse vilja ees õie tuleku peale vanduda. Ja mu Issanda õnnistus . . .“

Jens ja Marlen vaatasid üksteisele otsa. Ja Marlen naeris. Ja kui ta naeris, pidi temaga leppima. Ta jooksis majja ja kambri ja kui leidis selle tühja, läbi kõõgi nõmmele. Hingetult, kuumalt ja säravalt tuli ta tagasi ja hoidis poega käe kõrval.

„Vaadake, õpetajahärra, see on mu laps. Ja kui ausad naised külas mind Jumala õnnistuse järele päriivad, siis esitlen neile seda toredat poissi ja igauks, kes on ema, mõistab mind!“

„Teie eksite,“ ütles õpetaja ja ta kitsasse näkku astus vali joon. „Kui kõnelete, räägib teie süda ja tal on ilusaid ja tugevaid sõnu ja oskab neid tarvitada, sõnu, mida leiab inimene, kes end üksilduses kroonib kuningaks. Kes siin elavad, maja maja kõrval, on tugev ja terve hing, valjult ja lihtsalt mõtlevad inimesed, kes lähevad kindlal sammul oma teed. Jakes jookseb eksitusse, selle heidavad nad ära ja talitavad sellega õieti. Sest kus jumalakartus puudulik, seal algab õnnetus ja sellest peame hoiduma tugevate kätega sellel jumalakartmatul ajajärgul . . . Manitsen sind tõsise hingega, Jens ja teid, vaene naine, kes olete nii palju selle mehe eest teinud, tehke ta eest veel kõige suurem ja parim tegu, nõudke oma naiseau ja oma hinge rahu pärast, et ta viiks teid Jumala altari ette ja siis oma majja ausa abielunaisena. Mõelge oma lapse tulevikule! Kas peab ta eluaeg häbi kandma. Kas tahate, et teda vahitakse metsloomana ja et lapsed tast hoiduks, kel on elule õigus! See on ilus laps, kel on heledad silmad. Kas tahate neid tumestada?“ Ta silus käega üle poisi juuste. „Mis on su nimi, laps?“

„Mut*) Hollander,“ ütles poiss ja see kõlas ähvardusena.

Õpetaja kibrutas otsaesist.

„On see ristiinimese nimi?“

Nüüd naeris Marlen veidralt välkuvail silmil. „Ei, õpetajahärra! See on poisi nimi, kellest kord peab mees saama! Mu isa ristis teda päeval, kui kaubitseja meie juure tuli ja jutustas, et elame nüüd Saksa pinnal ja et läänerannikul on püstitatud Saksa lipp. See oli mu isa elus kõige ilusam päev. Ta võttis mu poja mu käte vahelt ja tõstis poisi päikese poole, mis tõusis kauge-Aafrika asumaa kohal. Mu isa oli vali mees, kes vähe näitas tundeid. Kuid sel päeval jooksid pisarad üle ta näo ja need ristisid mu lapse, „Mut olgu ta nimi ja olgu ta asunik maal, millele kuulub tulevik!“ Selle õnnistuse sai poiss eluteele. Ja teist ta maailmas ei vaja!“

Jens Hollander pööras ümber ja pani käevare ümber naise õlgade. Ta ei öelnud sõnagi.

Õpetaja Henssen oli tõusnud. „Teist ei kõnele ema, vaid naine,“ ütles ta ja tõstis mures ja vihas häält. „Ja sa, Jens, tasud sellele naisele halvasti kõige eest, mis ta sinu heaks on teinud. Ta ohverdas sulle kodumaa, vanemad ja oma au ja sel ei ole su kohta nii palju väärtust, et ohverdaksid oma jonnakuse. Sa oled süüdi kõiges viltsuses, mis te üle tuleb — sina ainuüksi!“

„Marlen,“ algas Jens ja vaatas naisele näkku. „On tee, mis viib pimedusse ja üle kivide ja ohakate nagu iga tee, millel oled astunud minuga, ja seal ei ole valgust peale selle, mis on meie eneste põues. Seda teed läheme veel tükk aega koos ja siis tuleb suurem, raskem teelõpp, Marlen, ja seda peaksid sa üksi minema, nagu see ikka oli sinu saatus. Ja on teine tee, puhas ja sile ja lõbus, loodud naise jalgade jaoks, mureta, nagu ei ole minu tee. Ka lapsesammud käivad seal kergelt, Marlen. Vaata, tahan minna su elust, veidi varem, kui pean. Mine sa siledat teed, Marlen, sina oma pojaga. Palun sind — palun sind! . . .“

Marlen seisis sirgelt ja tardunult mehe käsivarte vahel. Ta käed rippusid lõdvalt alla. „Sa ei kõnele, mis sa mõtled,“ ütles ta valjult, „ja see on hea. Ma peaksin muidu häbenema, et riputasin oma elu võõra mehe külge. Ma ei sööks enam tükkigi leiba, kui teeksin, mis sa soovid,“ jatkas ta ja oli nüüd oma tugeva rahu tagasi võitnud. „See ei olegi su tõsine arvamus, Jens.

Sa ei tea ainult veel, kui kaugele mu armastus sinuga võib minna. Me rändame koos nagu siinamaani ja meie tee ei tohi iialgi päris pimedaks muutuda, Jens. Kui teed ülekohut ja jonnid, mis puutub see minusse ja mu armastusse?“

Jens hingas kord sügavalt ja lasi naise vabaks. Kuid ta silmade all, mis rippusid Marleni küljes, muutus naine uuesti neiuks, kelle veri hõiskava südame juurest voolas näkku.

Ta kummardus lapse juure alla ja peitis säravad silmad ja tulised huuled selle juustesse.

Õpetaja Henssen pööris minema. „Teie olete väga uhke, proua Marlen. Täna veel liig uhke, et mind mõista. Kuid tuleb tund, mil tunnete kibedusega, et küla keeldub abist ja sõprusest paganalapse õigusetu ema suhtes. Ja ma ei saa teid aidata, kui mõõdute vaenlasena jumalakoja uksest . . . Sa oled saanud seks, Jens, milleks töötasid lapsena saada! Sa hävitasid oma elu ja hävitad oma vaese naise ja lapse elu. Sest kirjutatud on, et Jumal tasub kätte isade patud laste kallal kolmanda kuni neljanda sugupõlveni.“

„Tunnen oma Issandat paremini,“ ütles Marlen.

Õpetaja ei vastanud. Ta astus nende vahelt läbi ja sammus küla poole. Ta kõnnak oli väsinud ja ta hoidis pead rinnal. Ta otsaesisel seisis, nagu noaga lõigatud, peen, valulik korts.

Kui õhtu tuli, vaikse ja maheda hõõgumisega, mis oli täis rahu, lähenes Marlen sepikoja poolt, mille punased aknad sädelesid küla teisel serval. Ta kandis puuristi, labidat ja kirvest; haljal raual, mis oli plekideta, kiirgas madalamale laskunud päike.

Marlen mõõdus õpetajamajast. Aiavärava ees seisis õrn, blond Margarete mõne lobeiseva naisega. Nad vaikisid, kui Marlen jõudis nendeni. Õpetajaproua näkku tõusis hele veri. Mõlema käega tõmbas ta omad lapsed enese poole.

„Tere õhtust,“ ütles Marlen.

Keegi ei teretanud vastu.

Marlen ei vaadanud tagasi. Ta naeris endamisi ja lasi nagu mängledes omi töörelvade teri päikeses sädeleda.

Kaugel majaukse ees sammus Jens edasi ja tagasi ja mõötis maad, mis oli kuulunud ta emale, pikkade sammudega. Põllud ja aasad olid kadunud, akaatsiad ja nõmm olid aeglaselt lähemale nihkunud kuni aiani, kuni majani. Kogu päev oli Mut umbrohtu kitkunud ja ema jaoks kuivanud akaatsia-

*) Mut -julgus.

oksi pliidi ette kuhjanud. Nüüd oli aed ümber majakese kaunis lage.

Mut istuslával tugevate keppide hunniku ees ja teritas nende alumisi otsi, et laastud lendasid. Marlen otsis neli kõige jämedamat välja, võttis kirve paremasse kätte, tera üleval ja löi seal, kus Jens oli märgi teinud, tugeva hoobiga oma omaduse piiritähise maa sisse. Ja ta käsilöi nii tugeva jõuga, et teiba ots hargnes karvaseks nagu luud.

Ta laulis töö juures, laulu, mil ei olnud sõnu, kuid mil oli kangekaelne ja võidukas viis.

Nii ehitas ta plangu aia ümber, kus tahtis kasvatada lilli oma elu jaoks. Ja ta poeg, Mut Hollander, aitas teda tööl.

4.

Nüüd teadsid kanad ja haned ja tuvid Lubiinis, missugune oli Marlen Hollander. Igas talus algas suur kaagutamine. Vagad tuid rahuldusid sellega, et lendasid tiibu kokku lüttes minema, kui võõras naine nende lähedusse tuli; kuid tublid kanad ja hästidoidetud haned olid võitlushimulisemad ja mitte kokkuhoidlikud valusate nokalöökidega, et kangekaelset, pruuni olevust oma rasyastest toidukohtadest eemale peletada.

Õpetaja jäi oma ennustusega õigusse. Küla naised, lihtsad ja valjud, oma pühitsetud au leppimatus puhtuses, lukustasid ukсед õiguseta naise eest, kes ei tulnud paludes ja alandlikult, vaid püstipäi, oma jõu uhkes ilus. Nad seda talle ei andestanud. Ja mehed rahuldusid naiste valju ot-susega.

Nad ei suutnud mõista olevust, mille nimi oli Marlen Hollander.

Noored poisid, keda tüdrukud piinasid tülitseva armukadedusega, hoidsid oma silmi liig silmapaistva järelevaatamise eest. Nad panid vastu selle naise ilusale küpsusele totra naeru ja naljasõnaga, mis oli kohmetu. Ja ka mehed hoidusid Marlen Hollanderist kõnelemast. Kui Marlen oleks tagasi vaadanud omal igapäisel käigul läbi küla, oleks ta nii mõnegi pilgu kinni püüdnud, mis puhkas tal vihase imetlusega.

Kuid — Marlen ei vaadanud tagasi. Ei vaadanud kellelegi järele.

Ei tõstnud pilku ka selle poole, kes jooksis iga tund üle ta tee. Ta silmad puhkasid ta kätel, kui ta tööd tegi, tundes sellest ilusat ja uhket rõõmu. Ta pühkis Hanne toad puhtaks ja õpetas ta haiget last naerma ja puhastas luuaga isegi suure õue nurgad ämblikuvõrkudest.

Harry Paris,

Estonia teatri näitleja, pühitses 15. skp. oma 25-a. lavategevust.

Algul oli palju salajast võitlust; sest sulased ja tüdrukud ei tahtnud naise sõna kuulda, keda õpetajaproua ei olnud teretanud. Kuid Marlen oskas mõlema käega tööst kinni haarata, mis mõjus paremini kui kõnekuse õli roostetanud käerandmetele. Ja jämedaima paku nihutas peremees ise teelt.

Ta kandis ta noorema võsu, Hanne valulapse, õuest majja, sest varjud olid juba pikad ja haarasid juba lapse veretu kehakese järele. Ta laulis seal juures imelist laulu, mis äratas lapse hõisked. Ta mõndus meeste salgast ja kõige noorem sulane vaatas talle hirvitades ja häbematu sõnaga järele.

Seda kangelastegu tervitas turtsuv naer. Ja vaikis äkki.

Seal seisis peremees, nagu vihast kollakas.

„Pea oma kasimatu suu!“ ütles ta sula-sele.

Poisil valgus veri huulist. Ta tõmbas pea õlgade vahele. Õues valitses surmavaikus. Rippuvate kõrvadega hiilisid teised minema.

Klaus Dorp astus majja; kojast tuli talle Marlen vastu. Nad peatusid mõlemad ja mõõtsid üksteist silmadega. Mehe valju hingamine oli nagu tormi vilistamine. Ja Marleni nägu oma põletava uhkusega ütles, et tal olid teravad kõrvad.

„Sina!“ algas peremees ja ta vägevad rusikad värisesid. „Kui sulle keegi midagi teeb, kui sulle keegi kallale tungib, siis ütle mulle! Lõõn selle koera maha!“

Marlen ei vastanud. Ta tundis vist, et peab tänama, mingisuguse hea sõnaga, mis muidu tulid nii kiirelt ja selgelt ta hingest. Kuid ta ei avanud huuli. Ta mõtles, et kui avab suu, peaks ta Klaus Dorpile selgeks tegema, et mitte tema see ei ole, kel on õigus Marlen Hollanderi kaitsta — tema mitte.

Nii seisis ta ja vaatas mehele otsa ja ta silmade selge peegel ei tumestunud selle pilgu all. Kui aga peremees sõnatult, raskelt nagu härg ringi pööris ja edasi läks, seisis Marlen nagu inimene, kes on unes läinud üle raba ja äkki ärkab ja nüüd enam teed ei tea. Ta ei liigutanud. Ta kuulatas.

Klausi kambris langes uks kinni. Siis oli majas vaikne.

Lautades möirgasid elajad ja kliristasid ahelaid. Ja külatänavalt kostis mängivate laste naer ja jutt.

Nüüd ägas Marlene Hollander mõlema käega üle näo ja mõtles, et nüüd teab, kuhu elu ta oli viinud.

Ta kummardus, et alata sealt tööd, kus see ta käte vahelt oli langenud. Kuid ta ei laulnud enam ja ta näos oli uhkus muutunud jonnakuseks, vihaselt naervalt jonnakuseks, mis oli osa Jensist ja mis nüüd andis tunda oma teravaid servi.

Hanne Dorp sirutas käed ette, kui uks lahti lendas ja Marlen Hollander tuppa astus.

„Ah sina — ah sina . . .“

Marlen lasi end vaestest, kuumadest sõrmedest vangistada ja istus voodi äärel.

„Mis on, mis on?“ küsis ta sügavalt ja soojalt. „Näed välja nagu oleks sulle midagi kingitud ja nagu kardaks sa, et see sult võetaks.“

„Saingi kingituse,“ kogeles kahvatu olevus. „Saingi!“ Ja siis väriseva naeruga:

„Klaus käis siin.“

„Hm!“ tegi Marlen.

„Kartsin nii väga karedat sõna, Marlen. Kuid ta oli tumm. Ainult seal selle raha lauale lugemisel tähendas ta, et see on su nädalapalk. Kuid siis astus ta mu voodi juure ja silus mul üle näo, päris ettevaatlikult ja tasa. Ja üle juuste. Ta ei ole seda enam terve aasta teinud . . . Mulle tulid pisarad ta käte all . . . Seda võlgnen sulle, Marlen . . . võlgnen seda sulle . . .“

Marlen ajas end püsti ja vallandas käed, mis hoidsid teda kinni. Sädelev õnn Hanne näol ei olnud äratanud vastupeegeldust Marleni näojoontel. Ja see tegi haige naise kartlikuks.

„Kas sa ei rõõmusta minuga?“ küsis ta

aralt. „Sa lohutasid mind enne: Pane tähele, ütlesid sa, Klaus saab oma mõistuse tagasi!“

„Jah,“ ütles Marlen ja silus tekke. „Kuid vaata, kui see nii ruttu sünnib, ei usalda ma seda. Siis otsib ta mõistuse uueks rumaluseks kokku.“

„Oh sina,“ ütles Hanne Dorp ja vajus kokku, „seda sa ei oleks tohtinud öelda.“

Marlen ei vastanud kohe. Ta oli avastanud raha laual ja luges seda aeglaselt. Veri oli tõusnud talle juusteni. Ta lükkas poole summast tagasi ja pistis muu tasku. Ta nägu oli varjus, seistes sõbranna kõrval.

„Ära ole pahane,“ palus ta heleda, tugeva häälega. „Ma ei tahtnud su õnne purustada. Usun, et see oli ainult õnne kild. Vaata, sarnane mees võib saada suuruse hullustuse, kui teab, et teda armastatakse. Ja arvab, et silitamise ja paitamisega kõik halbused jälle heaks teeb.“

„Jah,“ ütles Hanne Dorp ja ta näojooned muutusid teravaiks ja hallideks, nagu oleks Klausi hellus viimase nooruse raasu nendelt ära pühkinud. „See on vist õige. Sul on vist õigus . . . Kuid mis tahab ta siis veel minust? Mis tahab ta mult veel välja meelitada? Mul ei ole enam muud anda kui haigeid päevi, mis ei ole elu, ainult aeglane suremine . . . Kui ta tahab neid, võib ta neid saada — annan nad odavasti.“

Marlen istus voodiserval ja haige hoigav nuuksumine piinas ta hinge. „Marlen. Marlen, mis sünnib ümberringi? Mis on juhtunud?“

„Midagi ei ole juhtunud, sa vaene hing — midagi! Vaata, me istume päikeses, heledas päikeses — ja lapsed naeravad õues. Kas kuuled?“

„Ei, Marlen, ei, ei —“ ja kõhetud, kuumad käed haarasid Marleni kaelast kinni. „Mul on nii suur hirm, Marlen, mul on nii suur hirm, see lämmatab mu, et pean kiisendama ja ei saa seda ometi teha . . .“ Ja ta surus piinatud, palavikus hõõguva, kõhetu keha võõra naise veetlevajõu vastu. „Aita mind sina — sina, aita mind mu hädas! Aita mind, Marlen!“ Ta peitis voolavad pisarad selle rüppe ja hüüdis oma elu viletsust pihtina, mis sureb häbisse: „Armastan teda, Marlen . . . armastan teda nii väga . . . nii väga . . . Kõigist valudest ja piinadest hoolimata armastan ma teda . . .“

Marlen Hollander hoidis teda käte vahel, üsna vaikselt ja tugevalt, vaadates rahulikkude laiali avatud silmadega enese ette.

„Jah, ma tean. See on meie saatus. Kord elus oleme maas ja karjume, kui armastus meie elust läbi läheb nagu vikat läbi küpse rukki, et see, keda armastame, saaks koguda lõikuse. Sa oled oma Klausri rikkaks teinud, sa tead seda! See on kõik, mis su õnnest järele on jäänud. Kui aga vaatad asja õieti, Hanne, siis ulatub sellest eluks. Sellele pead mõtlema, kui hirm su poole hiilib ja sind teeb pimedaks ja kurdiks ...“

„Jah,“ ütles Hanne Dorp janunevate silmadega, „jah . . .“ ja lebas rahulikult Marleni südame najal.

„Ole rahulik, ole üsna rahulik. Sulle ei tohi keegi midagi teha. Mina olen siin. Ma valvan. Tahan su elu hoida, et sa ei näeks muud kui päikest ja oma naervaid lapsi...“

„Lapsi,“ kordas Hanne Dorp, „lapsi!“ Ja naeris pisaratega.

„Nii on õige,“ kiitis lohutaja ja tõusis. „Pean nüüd koju minema ja oma kahejalgsid hobuseid söötma. Mut, mu poeg, hiilib alati näljase kassina köögiukse taga, kui tulen. Tahan ainult veel Klaussi hea arvamus eest tänada, mis tal on minust.“

„Sina!“ ütles haige ja peatas teda. „Sa ei ütle ometi minust midagi — Kas kuulled? Ei!“

„Sinust? Ei, Hanne. See ei aita midagi. Su Klaus ei ole noid magusaid, kes sulavad mõnest naisepisarast. Sellele tuleb jämedamalt anda — kui on aeg. Head ööd.“

Ta suudles Hannet arglikkudele silmadele ja läks, võttes raha teravate sõrmedega laualt, nagu kardaks ta end põletada või määrada.

Ta leidis talupoja suure tares koja kõrval, kus väike kalasilmadega teenija asetaskus lusikaid õhtusöögiuks karedale puulauale. Kui Marlen sisse astus, põgenes teenija teisest uksest.

Klaus Dorp pööris pea ja vaatas talle vastu. Kogu tuba oli laskuva päikese kullas.

„Oled valesti arvestanud, peremees,“ ütles Marlen ja heitis raha nii lauale, et rahatükid tantsisid, ja pühkis käe põlle küljes puhtaks.

Mehe silmade kohal kerkisid sooned nagu ärritatud rästikud.

„Raha on sinu,“ ütles ta käskivalt.

„Mis minu on, selle ma võtsin. See on ülejääk, mis minusse ei puutu.“

„Sinu on, mis sulle annan. Võin su palga nii kõrgeks teha, kui ise tahan.“

„Ei!“ Marlen naeris, kuid see ei kõlanud sõbralikult. „Ma tean, mis suudan ja mis

mu töö on väärt. Mis selle üle on, oleks vargus. Ja nii kaugel ma veel ei ole.“

„Mulle näib, et sul on kõva pea,“ arvas talupoeg. „Ja selleks on sul vähe põhjust. Või lendab sulle raha õsiti läbi katuseaukude tupp? Päeval, arvan ma, sa selle üle ei komista.“

„Sul on õigus,“ noogutas Marlen. „Ja läbi katuseaukude tuleb ainult vihm ja kuu-
paiste. Kuid kinkida ei lase ma endale midagi, kõige vähemalt sinult, et sa seda teaks. Sa saad muidu mu võlausaldajaks. See ei ole sobiv mu südametunnistusega. Sa pead maksma, mis mu töö on väärt, ja rohkem mitte ainustki hallitanud penni.“

Klaus Dorp oli võtnud tinalusika sõrmede vahele ja pigistas selle mänguajana kokku. „Su töö — mis su töö on väärt, seda kannab varblane hännal minema. Kas arvad ehk, ei me sinuta selles talus edasi ei oleks jõudnud? Mul on vaja ainult kätt välja sirutada ja iga sõrme küljes on kümme naist rippumas, kes töötavad sama hästi kui sina.“

„Nii?“ tegi Marlen. „Siis imestan ainult, miks sa seda ammu ei ole katsunud ja mulle, kes rohkem ei ole väärt ja sind isegi ei täna, sarnase rahahunniku järele viskad.“

„Sa oled teisiti kui teised,“ ütles talupoeg, „ja see rõõmustab mind. Teised töötavad loomadena, kes on rakkes. Sina teed seda nagu oleks see rõõm, uhkelt ja kangekaelselt . . .“

„See on õige,“ vastas Marlen rahulikult. „Kuid selle eest ei taha ma raha. Mu uhkus ei ole ostetav ja mu kangekaelsuse saad muidu, ning nii rikas ei ole isegi sina, et suudaksid tasuda mu rõõmu töö üle.“

Peremees ei hoolinud neist sõnadest. Kumardudes laua üle, et selle tugev plaat ta rusikate aurve all värises, vaatas ta Marlenile otsa. Ta silmad neelasid näljase rõvloomana selle tagasihoidlikku, uhket ilu.

„Mul on haigus majas, mis on vastik,“ ütles ta poole häälega. „Ohkamised ja hoi-gamised, juba mitu aastat. Kogu talus ei ole enam rõõmsaid häali. Inimesed hiilivad kiki-varvu ja sosistavad. Ja akende ees olid luugid, nagu oleks need müüride külge kinni kasvanud. Sina avasid nad. Sa ei hiili. Su samm on kuuldav ja ma arvan, et niiviisi sammub elu. Sa avad suu ja kõik heliseb rõõmust. Mu talu oli nagu surnuaed. Mulle näis alati, et kojask seisab puusärk. Ma ei teadnudki enam, et veel elan. Nüüd tean seda. Nüüd tean seda — sinu kaudu.“

(Järgneb)

Tõtt ja nalja.

Kitsas tuba.

Bulgarias Vara külas eluises talumees Kirill oma naise ja kolme lapse seltsis onnis, milles oli vaid üks kitsas tuba.

Kui ta naise isa suri, tuli ka ämm nende juurde ja ei läinudki enam koju. Nüüd oli tüli hommikust õhtuni.

Kirill kurtis oma häda papile.

„Minu tuba on nii kitsas,“ seletas ta. „Andke ometi vanale Jumala eest nõu, et ta meilt lahkuks.“

Papp tegi seda, aga ta sõnad ei avaldanud vähe- matki mõju ja vana ämm jäi paigale.

„Mis nüüd?“ küsis Kirill papilt nõutult.

„On sul üks vasikas?“ küsis papp lühikese mõtisk- lemise järele.

„On,“ vastas Kirill.

„Noh, siis võta see ka tuppa!“

Kirill tegi selle nõu järele, aga tuli mõni päev hil- jem jälle papi juurde ja seletas:

„Nüüd on minu tuba veel kitsam ja ebamugavam.“

Papp noogutas rahulolles ja küsis:

„On sul ka kits, Kirill?“

„On.“

„Noh, siis võta see ka tuppa!“

Kirill tegi seda, kuid ilmus teisel hommikul meelt- heites jälle papi juure ning hüüdis:

„Ei jõua enam kannatada. Vasikas ja kits teevad meil toas viibimise võimatiks!“

„Siis vii nad jälle lauta!“

Kirill tegi seda ja ei näidanud enam oma nägu. Kui papp teda mõni aeg hiljem kiriku juures koh- tas, küsis ta:

„Noh, Kirill, kuidas on nüüd sinu lood kodus?“

Millele Kirill rõõmsasti vastas:

„Sestsaadik kui loomad välja viisin, on minu toas elu mugavam kui iial enne!“

Sobiv öövaht.

„Kahaisen,“ ütles vabrikuinspektor, „aga teie ei näi olevat öövahiks küllalt sobiv.“

„Sellest on kahju,“ ahastas kohaotsija.

„Jah! Keda me vajame, on inimene, kes ei karda surma ega saatanat, vaid kes magab avasilmil, alati umbusklik ja ikka valmis vastasele kõrri kargama.“

„Muidugi, siis pole see koht mulle sobiv. Aga kui tahate, võin teile sobiva inimese saata, sest tema oskab seda kõik.“

„Kena! Saalke ta siia. Kes ta on?“

„Minu naine!“

Pärastine abbé Chateauf

esileiti üheksa-aastaselt ühele piiskopile ja see küsis temalt:

„Kuule, mu väike sõber, ütle mulle, kus armas Jumal viibib, ja ma annan sulle ühe apelsiini.“

„Mu härra,“ vastas poiss, „ütelge teie mulle, kus ta ei viibi, ja mina annan teile kaks apelsiini.“

*

„Te kardate, et habeme rajamine kallis on, mu härra? Kuid teie peate mõtlema ka meie eritööle.“

„Mis eritöö siis see on?“

„Noh, praeguse rahapuuduse ajal on meie kundede näod palju pikemaks veninud.“

Viimne lehm.

Ühe Balkani poolsaarel asitseva maa ühe osa poliitiseütlema peale tuli pealinna palju kaebusi. Ja ühel päeval saadeti keegi kõrgem ametnik maakonnalinna neid süüdistusi üle kuulama.

Ametnik ei esitellenud end ametnikuna, vaid tahtis niasama rahva hulgast teateid pärida. Varsiti selgus talle, et poliitiseütleme inimestel oli raha välja pressinud ja et kogu elanikkond tema kõrvaldamist ihkas.

Ainult üks talumees oli teisel arvamisel.

„Peaks ta veel kaua siia jääma,“ hüüdis ta.

Imestades küsis ametnik temalt:

„Mis head on siis poliitiseütlem sulle teinud?“

Millele talumees vastas:

„Minul oli neli lehma. Ühe neist võttis minult endine poliitiseütleme. Kui praegune koha peale tuli, pidin talle andma kaks lehma. Kui nüüd see, mida Jumal hoidku, peaks ametist lahkuma, siis võtaks tema järeltulija minult ka mu viimase lehma!“

Öösel.

Proua Riukukk kuuleb öösel ühe mehe samme trep- pil. Ta avab ruutu ukse ja valmistab tulijale kõva vastuvõtu.

Kui kõik mööda, vaatab ta mehele näkku:

„Jumala eest! Teie polegi ju minu mees! Olete härra kolmandalt korralt. Sellest on mul hirmsasti kahju!“

Ohver kogub oma kondid kokku:

„Ja veel mul!“ ohkab ta. „Nüüd pean kõik selle kupatuse veel kord läbi tegema!“

Naised.

Naised meie südames on nagu — plakatid seintel. Kui tahetakse esimest kaotada, kleebitakse teine, mis katab esimese täiesti. Juhtub mõnikord, et kliister on värsket ja paber märg, siis võib esimese värv läbi lüüa. Kuid natukese aja pärast ei jää sellest enam jälgegi. Kui aga rebitakse maha esimene plakat, siis rebitakse temaga ühtlasi maha ka teine, nii et sinu mälestus ja süda jäävad tühjaks nagu sein.

Pitigrilli.

Laisk Darwin.

Suure õpetlase hea sõber küsis kord Darvini aed- nikult, kuidas ta härra tervisega lugu on. Aednik raputas oma halli pead murelikult:

„See pole sugugi hea. Aga see tuleb sellest, et tal puudub tööd. Tihti tuleb ta aeda ja vahib fundide kaupa mõnda mullahunnikut või faime. Hästi see küll ei lõpe — aga tööd teha ta ka ei taha!“

Kindmõistatuse lahendus

Nr. 24 (234).

3	5	8	7	10
2	4	6	9	11
18	1	16	12	14
19	17	21	15	13
	20	23	22	
		24		
		25		
		26		
	27	30	31	
28	29		33	32

Alates nr. 1. same kuningakõnnaku abil järgmise õnnesoovi:

„Kõige paremaid ning rõõmsamaid jõulupühi kogu lugupeetud lugejaskonnale soovib
ajakiri **Romaan**“!

Loosimisel võitsid:

1. auhinna — 1 paar suuski — **Joh. Schütz**, Tallinnas Tobiasse tän. 14—3. 2. auhinna — Eesti Spordilehte 1932 a. peale — **Artur Fiks**, Valgas, Härrade tän. 11—13. 3. auhinna — Richard Rohti „Neli juttu“ — **J. Aljak**, Tallinnas, Pikk tän. 36—20.

Tallinna võitjaid palume vastu võtta võidud talitusest.

„**Romaani talitus**“.

Kurtjaile.

Andres Silla.

I.

Väljas valitseb küll tali,
aga südames mul suvi,
väljas pakane on vali,
rinnas aga suvehuvi.

Maailm hoigab, maailm pragab,
kirujaid on kõikjal küllalt,
süda aga sooja jagab,
lohotust saan mõttelt üllalt.

Mõttelt üllalt, et me hinges
veel on usku oma jõusse
ja et suurimaski pinges
parim hulk lööb meie nõusse.

Ei meid aita võõrad rohud,
võõras kapital ja vägi,
ise võidame kõik ohud,
küll siis kaob muremägi.

Meelestagem õigusega:
parem polnud aeg ka varem.
Tõoga, mitte relvadega
saabub meile põli parem!

II.

Inimesed kurdavad kui oleks
meie aeg nii halb ja võimatu,
mitte meelestades, nagu poleks
varemaltki nõnda olnud ju.

Kas on meelest läind ju rasked ajad:
revolutsioon ja okupatsioon,
millal tühjad olid kõik me majad?
Küsimis, kus nüüd see tühjus on?

Jalas siidisukad, ümber karusnahad,
puuder näol, huuled värvitud,
kuidas sa siis ütelda küll tahad,
et on ajad jälle halbunud?

Odav vili, odav piim ja liha,
odav kõik, mis sa veel ihaldad,
kallis vaid su uhkuseiha,
mida sina rinnas hellitad.

See on, mis me aja teeb nii halvaks:
moenarrus, elu ülejõu!
Kui sind tõesti häda juba salvaks,
küll siis leiduks odavamalt nõu!

„EESTI“

koguteos pildis ja sõnas.

II ümbertöötatud ja tunduvalt täiendatud trükk. 200 lhk. suures kaustas, 365 pildiga kriitpaberil ja tekstiga neljas keeles: eesti, prantsuse, inglise ja saksa.

Meie aja närviline ja ruttav inimene ei läbe kannatlikult uurida pikki teaduslikke töid, ta tahab kõike omandada kergelt ja lõbusalt, ning seda on käesoleva raamatu kokkuseadmisel peetud silmas. Peaosa etendavad pildid, mis suudavad luua elavat ettekujutust ja mõjuda enam tõendavalt kui sõna. Rikkalik pildikogu kujutab meie kodumaad ja elu huvitavalt ja mitmekülgselt ning on varustatud seletustega neljas keeles.

See koguteos on ainulaadne Eesti tutvustamise abinõu ja tohiks olla kõige ilusam väljaanne, mis seni Eesti üle eesti keeles ja Eestis ilmunud.

Hind linases köites Kr. 10.—, broš. Kr. 8.50.

Mõned arvustused „Eesti“ II trüki kohta:

„**Päevaleht.**“ R. K.-P. — Piltide kogu, eriti meie maastikust, tööstusest, hoone- test, on haruldase maitsekuse ja mitmekesisusega valitud. Eestimaa on meil siin käes, nagu oleksime värskelt tulnud pikemalt õppereisilt... see „Eesti“ on meie uhkemaid raamatuid, meiega tutvunemiseks vajalisemaid raamatuid nendele, kes meid ruttu ja ülevaatlikult tahavad tunda.

„**Kaitse Kodu!**“ V. Neggo.— See on raamat, mis peaks leiduma iga haritud eestlase laual, igas raamatukogus, igas lugemistoas, igas koolis. Heal paberil, suure maitserikkusega kirjastatud teos rahuldab isegi kõige erandlikumaid nõudeid hea koguteose suhtes. Seda kätte võttes ja seda lehitsedes tundub näppudes meeldiv kõdi, mis ei taha enam anda mahti kõrvalepanemiseks.

„**Vaba Maa.**“— „Eesti“ pildis ja sõnas, võib olla ehteks igale lugemislauale.

„**Kaja.**“— Pole vaja õieti lugemise vahagi: sajad ilusasti väljendatud pildid juba üksi teevad kodumaa tuttavaks ja

armsaks. Pildid on valitud kunstniku silmaga, nendes peegeldub meie kodumaa loodus, kodumaa kultuur ja rahvamajandus. Ei puudu ka kodumaa tegelased. Raamat on ilusaks vastuseks küsimusele: mis on Eesti ja kui kaugele ta on jõudnud?

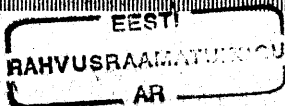
„**Uudisleht.**“— See raamat on igale majale uhkuseks ja tema omanikule auks.

„**Rahva Sõna.**“— Kokkuvõttes on vennad Parikased ära teinud tunnustamisväärty töö ja jääb soovida, et raamat leiaks head vastuvõttu, mida ta täiesti väärib.

„**Loodusevaatleja.**“ Dr. phil G. Wilberg — Üldiselt on raamat välimuselt ja trükitehniliselt niisugune, et seda julgeb kõrvutada täiesti väljamaa samasuliste toodetega. Igatahes on see raamat, mida väljamaa turist võib omale mälestuseks kaasa võtta, on teos, mida eestlane võib kinkida tuttavale välismaal, kui ta tahab anda sellele raamatu, mida heal meelel vaadetakse ja selle kaudu Eestiga tutvutakse.

J. & P. Parikas. Tallinnas

Kuninga t. 1. Telefon 437-50.

Maakirjanduse Keskladu
„PRESSA“